

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Kasvatusteaduste õppekava

Karita Tilk

RASKEKUJULISE KOOLIVÄGIVALLA FENOMENI KÄSITLUSE
FAKTORSTRUKTUUR JA SOOLISED ERISUSED VILJANDIMAA GÜMNAASIUMIDE
7.- 9. KLASSIDE ÕPILASTE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: PhD Lembit Õunapuu

KAITSMISELE LUBATUD
Juhendaja: PhD Lembit Õunapuu

.....
(allkiri ja kuupäev)
Kaitsmiskomisjoni esimees: PhD Kristi Kõiv
.....
(allkiri ja kuupäev)

Läbiv pealkiri: raskekujuline koolivägivald

Tartu 2012

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. KOOLIVÄGIVALLA KÄSITLUSE TEOREETILIS-EMPIIRILISI LÄHTEKOHTI.....	6
1.1. VÄGIVALLA MÕISTE	6
1.1.1. Vägivalla raskusastmed.....	8
1.2. KOOLIVÄGIVALD JA KOOLIKIUSAMINE	9
1.3. SOOLISED ISEÄRASUSED VÄGIVALLATSEMISEL	13
1.4. SOOLISED ISEÄRASUSED VÄGIVALLA TÕLGENDAMISEL.....	15
2. UURIMUSE METOODIKA	18
2.1. UURIMUSE POPULATSIOON JA VALIM	18
2.2. ANDMETE KOGUMISE PROTSEDUUR	19
2.3. ANDMETE KOGUMISE VAHENDI VÄLJATÖÖTAMINE	19
2.3.1. Vabakirjelduse meetod	19
2.3.2. Vabakirjelduste sisuanalüüs.....	20
2.3.3. Küsimustik.....	24
3. EMPIIRILISTE ANDMETE FAKTORANALÜÜS	26
3.1. FAKTORMUDEL	26
3.2. FAKTORMUDELI LAHTIMÕTESTAMINE.....	28
4. TULEMUSTE ARUTELU	30
4.1. KOOLIVÄGIVALLA NÄHTUST KIRJELDAVAD KATEGOORIAD	30
4.2. KOOLIVÄGIVALLA NÄHTUSTE HINNANGUTE FAKTORSTRUKTUUR	32
4.3. RASKEKUJULISE KOOLIVÄGIVALLA KÄSITLUSE SOOLISED ERINEVUSED	35
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY.....	41
AUTORSUSE KINNITUS.....	43
KASUTATUD KIRJANDUS.....	44
LISA 1. KÜSIMUSTIK.....	50

SISSEJUHATUS

Koolivägivald on aktuaalne probleem nii Eestis kui ka väljaspool. Kohati tundub, et antud teema pideva tähelepanu all hoidmine on loonud koolisüsteemist mulje, kus koolivägivallast ja -kiusamisest on saanud kooli võrdkuju.

Koolivägivalda puudutavaid uuringuid, mis annavad teavet koolivägivalla eri tahkude kohta, nagu liigid, levik, võimalikud tagajärjed, tunnusjooned jne. leidub nii välismaa (Meyer - Adams & Conner, 2008; Olweus, 1999; Sharp & Smith, 2004; Smokowski & Kopasz, 2005) kui ka Eesti (Kõiv, 2006; Salla, 2010; Selg, Strömpl & Shahverdov, 2006; Strömpl, 2008) teaduskirjanduses. Vähem tähelepanu on suunatud koolivägivalla uurimisele läbi õpilaste endi vaatevinkli (Dupner & Meyer-Adams, 2002; Kõiv, 2002; Selg et al., 2006). Uurijad Selg et al. (2006) kirjutavad, et enamik uurimusi lastevahelise kiusamiskäitumise või vägivalla kohta põhinevad kvantitatiivsetel meetoditel, mis uurivad täiskasvanulikel arusaamadel põhinevate teooriate ja hüpoteeside kehtivust laste kultuuris. Vähem tähelepanu on pööratud laste endi tõlgendustele seoses vägivallaga ja nähtusele omistatavale tähendusele. Samas, laste vaatepunktist lähtudes, kombineeritud uurimismeetodit rakendades, selgus, et laste vägivalla tõlgendused on nii sooliselt kui ka täiskasvanute tõlgendustest erinevad. Fakt, et laste vägivalla kirjeldused, vägivaldse käitumise iseloomustamisel kasutatav sõnavara erineb sooliselt, ei anna iseenesest veel vastust sellele, milline on õpilaste koolivägivalla käsitlemise personaalne kaalukus. Siit kasvab välja uurimisprobleem – millised peamised tegurid avalduvad õpilaste poolt koolivägivalla nähtuste raskusastme hindamisel ja millised on selle soolised erisused.

Koolivägivalla uurimustes võime kohata püüdeid eristada teoreetilisi raskusastmeid (Dupner & Meyer - Adams, 2008; Gumpel & Meadan, 2000). Dupner ja Meyer - Adams (2008) eristavad koolivägivallas kõrgema astme vägivalla ja alamastme vägivalla. Gumpel ja Meadan (2000) eristavad kõrgema taseme, s.o nähtavalt vägivaldset käitumist ja madalama taseme, s.o peidetult agressiivset käitumist. Viidatud tööd on toetuspunktis koolivägivalla raskusastmete uurimisele õpilaste vaates.

Käesolevas töös kasutan mõistet „raskekujuline koolivägivald“, käsitledes seda laste vaatepunktist. Nimetatud termin tähistab õpilaste poolt määratud raskusastet erinevatele koolivägivalla ilmingutele.

Ennetavas kasvatustöös koolivägivalla puudutavates küsimustes on oluline teada, millise tähenduse ja hinnangu omistavad õpilased koolivägivalla nähtustele. Ehk teisiti, oluline on teada, millised on need võimalikud tegurid või tegurite komplekt, mis võib tingida

koolivägivalla käsitusviisi, sellest arusaamise ja järelduste tegemise käitumise regulatsiooni tarvis. On selge, et see, kuidas käsitleb kooliõpilane ja kuidas käsitlevad täiskasvanud tema ümber sama vägivallanähtust, ei pruugi kokku langeda. Isegi kooliõpilaste eneste keskel võib üks vägivallaakt olla ühele tähtsusetu kiusamine, teisele seevastu paistab see raskekujulisena. Saadud tulemusi sellest, millised faktorid toimivad õpilaste poolt koolivägivalla nähtuste raskusastme hindamisel, on võimalik kasutada koolivägivalda ennetava kasvatustöö sisu organiseerimisel. Ühtlasi on uurimistöö tulemusi võimalik kasutada lähtekohana edasiste uuringute läbiviimisel, õpilaste poolt koolivägivalla nähtuste hindamise faktormodelite täpsustamiseks.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva magistritöö eesmärgiks välja selgitada raskekujulise koolivägivalla käsitluse faktorstruktuur ja soolised erisused põhikooli vanema astme õpilaste puhul.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud tööle järgmised uurimusküsimused:

1. Milliste kategooriate abil kirjeldavad põhikooli õpilased raskekujulist koolivägivalda?
2. Millised põhifaktorid eristuvad põhikooli õpilaste raskekujulise koolivägivalla käsitluses?
3. Milliste faktorväärtuste osas on poiste ja tüdrukute hinnangud koolivägivalla nähtuste raskusele erinevad?

Minu magistritöö koosneb neljast peatükist. **Esimeses peatükis** annan ülevaate koolivägivalla teoreetilis-empiirilistest uurimustest. Toon välja erinevates allikates käsitletud koolivägivalla ja koolikiusamise põhitunnused. Lisaks sellele annan ülevaate soolistest erisustest vägivallatsemisel koolis ja selle tõlgendamisel.

Teises peatükis käsitlen andmete kogumise metoodikat kirjeldades mõõtvahendi loomist ja rakendamist.

Kolmandas peatükis toon välja läbi faktoranalüüsi saadud faktormudeli. Kirjeldan faktormudeli saamise põhimõtteid. Toon välja leitud faktorite numbrilised näitajad ning neile nimede panemise põhimõtted.

Neljandas peatükis keskendun tulemuste interpreteerimisele. Arutlen saadud tulemuste üle käesolevas töös püstitatud uurimisküsimuste, aga ka varem tehtud samateemaliste uurimuste valguses.

Koolivägivallast ja koolikiusamisest on viimastel aastatel räägitud palju ja seda põhjusega. Käesolevas töös lähenetakse koolivägivalla probleemile õpilaste seisukohalt, uurides, kui raskeks hindavad õpilased kõikvõimalikke koolivägivalla nähtusi. Öeldakse, et

iga uus vaatenurk probleemiga võitlemisel, on võimalik lahendus. Vahest aitab ka minu uurimus koolivägivalla probleemi kauaotsitud lahenduse leidmisele kaasa.

1. KOOLIVÄGIVALLA KÄSITLUSE TEOREETILIS-EMPIIRILISI LÄHTEKOHTI

Käesolevas peatükis antakse ülevaade koolivägivalla teoreetilis-empiirilistest uurimustest. Käsitletakse vägivalla, koolivägivalla ja koolikiusamise mõisteid. Tuuakse välja koolivägivalla ja koolikiusamise nähtuste põhitunnused. Lisaks on käsitletud ka soolisi erisusi vägivallatsemisel koolis ja selle tõlgendamisel.

1.1. Vägivalla mõiste

Sõna „vägivald“ peidab endas paljusid erinevaid arusaamu sellest, mis see täpselt on. Kuigi vägivalla teemalisi uurimusi on hulgaliselt, pole uurimustes välja kujunenud ühtset definitsiooni ning seda mõistet interpreteeritakse väga erinevalt. See viitab nähtuse keerukusele ja mitmemõõtmelisusele.

Vägivalla mõiste määratlemine oleneb uurimuse probleemist ja eesmärkidest. Lisaks sellele sõltub vägivalla mõiste määratlus paljuski teadusvaldkonnast, kuhu see kuulub. Urijad Schäfer ja Korn (2001) on oma uurimustes seda ka kinnitanud. Nimelt, psühholoogilise lähenemise puhul vaadeldakse vägivalda kui ühte osa üldmõistest *agressioon*, sotsioloogilises ja kriminoloogilises käsitluses on vägivald deviantse käitumise alaliik.

Smith (2003) toob vägivalla defineerimisel välja kaks aspekti, mis mõlemad lähtuvad psühholoogilisest traditsioonist :

- vägivalla kitsas tähendus – vägivald tähendab füüsilise jõu või võimu kasutamist, see ei sisalda verbaalset agressiooni või suhetega seotud ehk kaudset agressiooni (nt kuulujuttude rääkimine);
- vägivalla lai tähendus – vägivald on tahtlik füüsilise ja psühholoogilise jõu või võimu tegelik kasutamine või sellega ähvardamine teise inimese, grupi või ühiskonna vastu, mis toob inimesele kahju, valu ja surma.

Slee (2003) kirjutab, et vägivalla defineerimisel teadusmõistena toetutakse enamikul juhtudest eelnimetatud esimesele, kitsale tähendusele.

Olweus (1999) piiritleb vägivalda füüsilise jõu tarvitamisega. Ta defineerib vägivalda kui agressiivset käitumist, kus inimene kasutab oma keha kui objekti (sealhulgas relv), et tekitada kahju või ebamugavust indiviidile.

Euroopa maade son samuti läbivaks tendentsiks see, et vägivalda käsitletakse läbi füüsilise vägivalla ja teatavate sotsiaalsete ilmingute kaudu. Smith (2003) on näitena toonud Iirimaal, Islandil ja Kreekas levinud koolivägivalla käsitluse, mille kohaselt peetakse

vägivallaks kiusamise füüsilisi liike; Taani näite puhul keskendutakse registreeritud politseistatistikale kuritegeliku käitumise kohta; Belgia, Itaalia ja Norra näited sisaldavad vägivalda osana ka koolist väljalangevust.

Eespool refereeritud töödest selgus vägivalda üks oluline tunnus – füüsiline vägivald. Samas leidub allikaid, kus on käsitletud vägivalda laiemalt, tuues välja ka vaimse aspekti.

Maailma Terviseorganisatsiooni (2002) jaoks on vägivald füüsilise jõu või võimu tahtlik kasutamine või sellega ähvardamine enda, teise isiku, grupi või kogukonna vastu, mis põhjustab või tõenäoliselt põhjustab vigastusi, surma, psühholoogilist kahju, väärarenguid, deprivatsiooni.

Urija O'Moore'i (2006) käsitluses on vägivald agressiivne käitumine, mis on emotsionaalselt, füüsiliselt või seksuaalselt kuritahtlik. Agressiivset käitumist viib läbi kas üksikisik või kamp, kas ühe või mitme inimese vastu. Emotsionaalse kuritahtlikkuse all peetakse silmas sõnalisi rünnakuid, ähvardusi, mõnitamist, aga ka karjumist, kambast välja tõrjumist ja kuulujuttude levitamist. Füüsiline kuritahtlik käitumine on see kui üksikisik, kamp või täiskasvanu otseselt või kaudselt vigastab, teeb haiget või tapab kellegi. See hõlmab näiteks, lükkamist, põletamist, tagumist, raputamist, aga ka mõnel muul viisil füüsilist rünnakut isiku(te) või vara vastu. Seksuaalne kuritarvitamine on see, kui kedagi seksuaalselt rünnatakse või vägistatakse.

O'Moore'i (2006) käsitlus vägivallast sisaldab kahte agressiivse käitumise aspekti – vaimset ja füüsilist. Tinglikult nimetatuna võib märgata toodud vägivalda käsitluse seas nii „kergemaid“ (lükkamine, karjumine) kui ka „raskemaid“ (vägistamine, mõrv) tunnusjooni. Samas tuleks silmas pidada, et erinevate füüsiliste ilmingutega kaasneb sageli ka vaimne kahju. Näiteks, vägistamine tähendab ohvri jaoks nii vaimseid kui ka füüsilisi üleelamisi. Selguse huvides on füüsilise ja vaimse aspekti eristamine antud uurimuse seisukohalt vajalik. Iga füüsilise aktiga kaasneb ka vaimne toime, mistõttu füüsiliste ja vaimsete tunnusjoonte eristamine on üsnagi tinglik.

Üldistatult võib välja tuua, et kui eelpool refereeritud uurimused rõhuvad vägivalda väliste sotsiaalsetele ilmingutele selle füüsilises ja vaimses vormis, siis Kristi Kõiv (2003) läheb märksa sügavamale ja toob välja vägivalda tähenduse isiksuslikud tegurid, eristades selle 3 aspekti:

1. Vägivallal on negatiivne väärtushinnanguline tähendus, mis viitab agressiooni emotsionaalsele aspektile.
2. Vägivallal on käitumise tahtlik iseloom, mis viitab agressiooni motivatsioonilisele komponendile.

3. Vägivallal on teisele inimesele füüsilise kahju tegemise tähendus, mis viitab agressiooni motivatsioonilisele komponendile.

Käsitatud allikatest üldistusena selgub vägivalla tähenduse kaks põhilist aspekti: **isiksuslik** ja **sotsiaalne**. Isiksuslikul tähendusel on kaks olulist tegurit: emotsionaalne ja motivatsiooniline. Sotsiaalne avaldub kahes vormis:

- **füüsiline vägivald** (füüsiline rünnak, jõu kasutamine, vigastuste tekitamine, füüsiline kahju, valu põhjustamine, lükkamine, põletamine, tagumine, raputamine, rünnak vara vastu, tapmine, vägistamine jne.);
- **vaimne vägivald** (kuulujuttude levitamine, ähvardamine, mõnitamine, karjumine, kambast välja tõrjumine, emotsionaalne agressiivsus, verbaalne rünnak jne.).

Kuna koolivägivald on vägivalla kui üldmõiste alaliik, siis võiks käesolevas alateemas selgunud vägivalla tunnusjooni pidada silmas ka koolivägivalla teoreetilise karakteristiku väljatöötamisel.

Alateema 1.1. kokkuvõtteks võib välja tuua asjaolu, et vaadeldud töödes otseselt ei eristatud vägivalla raskemaid ja kergemaid versioone. Küll aga võib vägivalla tunnuste hulgas märgata nn „raskemaid“ ja „kergemaid“ vägivalla akte. Käesoleva magistritöö teema kontekstis on oluline pöörata tähelepanu vägivalla raskusastmetele, mistõttu tulevad need vaatlemisele järgmises alapunktis.

1.1.1. Vägivalla raskusastmed

Mitmed uurijad on koolivägivalla käsitlemisel eristanud erinevaid raskusastmeid. Gumpel ja Meadan (2000) käsitlevad vägivalda läbi erinevate tasemete. Nad eristavad kõrgema taseme, *so nähtavalt vägivaldset käitumist* (näiteks, füüsiline akt, mis tihti ähvardab või põhjustabki füüsilist häda) ja madalama taseme, *peidetult agressiivset käitumist* (näiteks, narrimine, kiusamine, tõuklemine, hüüdningega kutsumine).

Dupner ja Meyer - Adams (2008) toovad välja kõrgema astme vägivalla (mõrv, vägistamine, relva omamine) ja alamastme vägivalla (kiusamine, samaealiste seksuaalne ahistamine, õpetajatepoolne julm psühholoogiline käitumine õpilaste suhtes).

Nii Dupner ja Meyer - Adams (2008) kui ka Gumpel ja Meadan (2000) on oma uurimustes püüdnud vägivalla tunnusjooni liigitada, kas siis kõrgema astme/taseme või madalama taseme/alamastmena.

On selge, et käsitatud autorite töödes toodud kõrgema astme vägivalla tunnused, nagu mõrv, vägistamine, relva omamine viitavad vägivalla „raskemale“ versioonile.

Madalama astme vägivalla tunnused, nagu kiusamine, narrimine, samaealiste seksuaalne ahistamine, viitavad aga „kergetele“.

Selline liigitus esindab teoreetilist arusaama vägivalla raskusastmetest. Siinkohal tekivad mõned küsimused seoses õpilaste endi arusaamadega. Nimelt, kuidas käsitlevad õpilased koolivägivalla raskusastmeid, kas nende raskekujulise koolivägivalla käsitles on võimalik eristada raskusastmeid või teisiti, kui raskeks hindavad kooliõpilased üht või teist koolivägivalla nähtust. Käesolevas töös, mis uurib, kuidas õpilased käsitlevad erinevaid vägivalla akte koolis, millise isiksusliku või personaalse kaalu neile omistavad, saab neile küsimustele vastuse.

1.2. Koolivägivald ja koolikiusamine

Järgnevalt on vaatluse alla võetud *koolivägivalla* ja *koolikiusamise* mõistete seosed ja vahekord. Seda just seetõttu, et koolivägivalla ja kiusamise probleemi käsitlemisel koolis ei peeta silmas iga (juhuslikult) asetleidvat käitumisakti, vaid mõlemal on oma kindlad tunnused.

Kõige üldisemalt loetakse koolivägivallaks ükskõik millist tegevust, mis ohustab õppekava missiooni (Kehoe, s.a.).

Minnes konkreetsemaks, siis Kristi Kõiv (2002) kirjutab, et koolivägivald, koolikiusamine ja lapse väärkohtlemine on agressiivse käitumise kui üldmõiste alaliigid. Kahte esimest ühendab sarnane keskkond – kool. Lapse väärkohtlemine erineb neist toimumiskoha järgi, milleks on kodu. Ka selline määratlemine ei loo erilist selgust mõistete koolivägivald ja koolikiusamine kasutamisse, sest väärkohtlemise kohaks võib olla ka kool. Samuti on ebaselge see, et kas väljaspool koolikeskkonda, näiteks kooliteel kiusamine, kuulub koolivägivalla alla või mitte.

Koolivägivalla mõistet määratletakse ka tema vormide või toime kaudu. Levinum on mõiste määratlus teatud liiki tegevustena: näiteks jõukasutamise, füüsilise või emotsionaalse tegevusena (narrimine, kiusamine, togimine vms.) või väärkohtlemisena. Üldjoontes võib koolivägivalla jagada kaheks – vaimseks ja füüsiliseks vägivallaks. Kõiv (2003) defineerib koolivägivalda kui tahtlikku füüsilise jõu kasutamist kellegi või millegi vastu. See võib olla õpilaste või õpetajate omavaheline, õpilase ja õpetaja, õpetaja ja juhtkonna, õpilase ja juhtkonna vaheline jne. Siinkohal jäetakse tähelepanuta vaimne vägivald. Vaher (2002) toob vaimse kiusamise tunnusoontena välja ähvardamise, alandamise, narrimise, tõrjumise, isoleerimise, jälitamise ja kuulujuttude levitamise. On selge, et võrreldes näiteks tapmise, vägistamise, peksmisega ei tundu need pealtnäha nii hirmsatena, kuid pidev

vaimne terror, mis sageli jääb koolikeskkonnas märkamatuks, jätab tähelepanuta ka ohvri tunded. Strömpl'i (2008) uurimusest „Noorte omavahelised vägivaldsed suhted koolis ja avalikus ruumis“ ilmnes, et õpilaste hinnangul ei oska õpetajad sageli vaimse vägivalla kasutamist märgata ning pööravad rohkem tähelepanu füüsilisele vägivallale. Enamuse õpilaste hinnangul õpetajad suisa ignoreerivad vaimse vägivalla kasutamist. Sama uuring näitas aga, et põhikooli vanema astme õpilased kardavad koolis kõige rohkem just vaimset vägivalda, eriti ignoreerimist, sest seda toimub tihedamini kui füüsilist. Need tulemused peegeldavad seda, kuivõrd erinevalt tajuvad inimesed kooliruumis samu asju. Lisaks näitavad need tulemused vajadust pöörata koolikeskkonnas senisest suuremat tähelepanu vaimse vägivalla ilmingutele ja kasutamisele. Kui võtta aluseks määratlus, et koolivägivald on ükskõik milline tegevus, mis ohustab õppekava missiooni, siis tuleks suhtuda tõsiselt nii füüsilisse kui ka vaimsesse vägivalda. On need kaks ju omavahel tugevalt seotud. Laps, keda päevast päeva lüüakse kannatab ka vaimselt. Võibolla tunneb ta viha oma kiusajate vastu, hirmu uue koolipäeva ees. Kõik see mõjutab tema toimetulekut koolis - ohustab õppekava missiooni.

Kiusamise definitsiooni, mis oleks universaalne, pole välja kujunenud. See viitab selle nähtuse mitmedimensionaalsusele. Uurijad käsitlevad kiusamist erinevalt ja vaatavad selle nähtuse teguritele niisamuti. Samas võib paljude uurijate puhul märgata kiusamise käsitlemisel ka sarnasusi: kiusamine on korduv, kiusamises esineb tasakaalutus võimusuhtes kiusaja ja ohvri vahel ning kiusamiskäitumine teeb haiget (Baldry, 2003; Estevez, Murgui & Musitu, 2009; Kõiv, 2006; Olweus, 1999; Smokowski & Kopasz, 2005).

Kiusamise kolm aspekti – tasakaalutuse võimusuhtes, korduvuse ja tahtlikkuse võtab hästi kokku Dan Olweuse (1999) definitsioon – kiusamine on süstemaatiline võimu kuritarvitamine, mis väljendub korduvas tahtlikus agressiivses käitumises eesmärgiga tekitada ohvrile piina ja kannatusi. Kui vaadelda kiusamise kolme aspekti eraldi, siis esimesena võib välja tuua tasakaalutuse võimusuhtes. Nansel et al. (2001) väidavad, et tasakaalutus võimusuhtes esineb kiusaja ja kiusatava vahel, kus kiusaja on kas füüsiliselt või psühholoogiliselt ohvrast tugevam. Sageli kasutab kiusaja kiusamist kui vahendit, et kindlustada oma staatust. Teisena võib välja tuua tahtlikkuse ja agressiivsuse, mille alla kuuluvad kõik agressiivse käitumise tunnused. Benitez ja Justicia (2006) toovad näidetena välja vandalismi, sõimamise, füüsilise rünnaku, varastamise, ähvardamise, laimamise. Kolmandana vaadeldakse korduvuse temaatikat. Olweus (1999) leiab, et korduvuse aspekt kiusamises on sedavõrd oluline, et seda ei saa tähelepanuta jätta, küll aga ei eita ta, et ka ühekordset väga tõsist ahistamist võib nimetada kiusamiseks.

Mitmed uurijad on käsitlenud oma töödes kiusamise vorme, et anda parem ülevaade kiusamise iseloomust. Sharp ja Smith (2004) on kirjutanud, et kiusamine on tavaliselt haiget tegev ja tahtlik agressiivse käitumise vorm. Enamasti on kiusamise taga võimu kuritarvitamine ning soov hirmutada ja domineerida. Kiusamise vormidest on nad välja toonud kolm:

1. füüsiline – löömine, asjade äravõtmine või lõhkumine;
2. verbaalne – narrimine, solvamine, pidev nöökimine, rassistlikud märkused;
3. kaudne – inetute kuulujuttude levitamine kellegi kõrvaletõrjumine.

Seevastu uurijad Aluede et al. (s.a.) toovad kiusamisvormidena välja viis:

1. füüsiline agressiivsus – tõukamine, sülitamine;
2. sotsiaalne võõrandamine – seltskonnast välja tõrjumine, vältimine;
3. verbaalne agressiivsus – narrimine, hüüdnimedega kutsumine, mõnitamine;
4. hirmutamine – ähvardamine, teiste sundimine tegema midagi ebameeldivat;
5. suhtevaheline kiusamine – kuulujuttude levitamine, tagarääkimine, rassism.

Suhteliselt sarnase käsitluse on ära toonud ka Schildt (2002), kes nimetab kiusamise vormidena füüsilist agressiivsust, sotsiaalset võõrandamist, verbaalset agressiivsust ja hirmutamist.

Käsitletud kiusamise aspektid annavad ülevaate kiusamise iseloomust ja kinnitust sellele, et füüsiliste ilmingute kõrval on olulisel kohal ka vaimsed aspektid. Segadust tekitavad on aga erinevate kiusamisvormide alla kuuluvad tunnusjooned, mis kohati kattuvad ning võiksid sisuliselt kuuluda mitme vormi alla. Kuulujuttude levitamist ja tagarääkimist, mida Aluede et al. (s.a.) on välja toonud suhtevahelise kiusamise all, võiks käsitleda ka verbaalse agressiivsuseks. Siinkohal on see heaks näiteks sellest, kuidas uurijad üritavad kiusamise mõistet lahti seletada enda seisukohalt, seega üsnagi subjektiivselt. See annab selgelt märku vajadusest uurida, kuidas lapsed ise tõlgendavad ja näevad antud nähtust.

Viimastel aastatel on üha rohkem hakatud rääkima küberkiusamisest, mis on õpilaste hulgas muutunud sagedaseks kiusamisvormiks.

Urija Li (2006) käsitleb küberkiusamist kui kiusamist elektrooniliste suhtlusvahenditega. Hinduja ja Patchin (2008) on leidnud, et küberkiusamise puhul on oluline tähelepanu pöörata järgmistele aspektidele:

- tahtlikkus
- korduvus
- kahju tekitamine

- elektrooniline keskkond – arvutid, telefonid ja teised elektroonilised seadmed.

Nendele aspektidele toetudes andis Naruskov (2009) küberkiusamisele järgneva definitsiooni – on tahtlik ja korduv kahju tekitav käitumine, mille teostamiseks kasutatakse arvuteid, telefone ja teisi elektroonilisi seadmeid. Naruskovi (2009) uuringus keskenduti küberkiusamise uurimisele, mille tulemusel ilmnemid ka soolised erinevused küberkiusamise vahendite, liikide, reageeringute ja teavitamise osas. Uuringust selgus, et 59% poistest ja 42% tüdrukutest on kiusajad, vastavalt 41% ja 59% ohvrid. See näitab, et tüdrukud langevad poistest enam küberkiusamise ohvriks, kuid poisid on kiusamisele altimad. Poisse kiusatakse enim mängu- ja suhtlusportaalides, tüdrukuid ahistatakse mobiiltelefonidega (töngakõned, söimamine, pahatahtlik sms jne.). Küberkiusamise liikide, nagu söimamine, ignoreerimine, väljapressimine, kuulujuttude levitamine jne. märgatavaid soolisi erinevusi ei ilmnenu. Küll aga ahistatakse tüdrukuid internetis poistest rohkem. Reageeringutes küberkiusamisele ilmnemid Naruskovi (2009) uuringus samuti soolised erinevused. Nimelt, poisid saadavad kiusajale samalaadseid kirju, kommentaare tagasi statistiliselt rohkem, seevastu tüdrukud ignoreerivad kiusamist suuremal määral. Üldiselt küberkiusamise ohvriks langemisest ei räägita, kuigi võib välja tuua, et tüdrukud kõnelevad sellest sõpradele sagedamini kui poisid. Antud tööst selguvad küll teatavad soolised erinevused, kuid vastuseta jääb see, kui raskeks/kergeks hindavad õpilased küberkiusamist ning selle erinevaid avaldumisvorme. Kas tüdrukud, kes reageerivad küberkiusamisele sageli ignoreerimisega, hindavad seda vähem raskeks kui poisid, kes asuvad kiusajat vastu ründama. Kuna tüdrukud ja poisid on nii loomult, kui ka käitumuselt erinevad, siis tuleks uurida, mitte ainult küberkiusamise, vaid koolivägivalda kõikvõimalike aktide osas, soolisi erisusi.

Vaadeldes koolivägivalda ja kiusamise mõistete seoseid ja vahekorda, siis kõige üldisemalt võib välja tuua selle, et mõlemad on agressiivse käitumise alaliigid, mida ühendab sarnane keskkond – kool. Kui võtta aluseks vägivalda teemalised uuringuid, siis valdav hulk uurijatest toob vägivallast kõnelemisel välja kaks tunnusjoont – füüsilise jõu kasutamise ja agressiivsuse (Kõiv, 2002; Olweus, 1999; Schäfer & Korn, 2001; WHO, 2002). Ka kiusamist defineerides tuuakse ühe olulise aspektina välja tahtlik agressiivne käitumine (Baldry, 2003; Kõiv, 2006; Olweus, 1999). Seega seoses füüsilise jõu kasutamisega koolis kattub kiusamine koolivägivallaga.

Koolivägivalda käsitlestes leidub selliseid, mis on füüsilise vägivalla kõrval ära toonud ka vaimse (O'Moore'i, 2006; Sharp & Smith, 2004), seksuaalse ning emotsionaalse (O'Moore, 2006). Ent üldiselt vägivalla defineerimisel teadusmõistena toetutakse enamikul juhtudel vägivalla kitsale tähendusele, mis määratleb seda füüsilisena (Slee, 2003). Kiusamise mõiste

hõlmab endas lisaks füüsilisele veel vaimset vägivalda, sotsiaalset võõrandamist, verbaalset agressiivsust, hirmutamist, suhetevahelist kiusamist (Aluede et al., s.a; Sharp & Smith, 2004; Schildt, 2002). See näitab, et võrreldes koolivägivallaga on kiusamise mõiste tunduvalt spetsiifilisem ja täpsemini määratletud.

Kiusamise mõiste puhul tuuakse välja ka korduvuse temaatika (Baldry, 2003; Kõiv, 2006; Olweus, 1999), mis viitab sellele, et kiusamisest saab kiusamine alles siis, kui seda on tehtud mitu korda. Koolivägivallana võib määratleda aga ka ühekordset pahatahtlikku akti (löömine, togimine jne.).

Kokkuvõtvalt võib öelda, teoreetikute seisukohalt on koolivägivald ja koolikiusamine agressiivse käitumise alaliigid. Kui koolivägivallaks võib lugeda ka ühekordset pahatahtlikku akti koolikeskkonnas, siis võib pidada kiusamist üheks koolivägivalla spetsiifiliseks vormiks.

Alapunktis 1.2. käsitletud uuringute põhjal võib kokkuvõtvalt välja tuua koolivägivalla ja koolikiusu nähtuste olulised tunnused, mida oleks mõttekas silmas pidada õpilaste raskekujulise koolivägivalla vabakirjelduste kategoriseerimisel.

Koolivägivald: deviantne käitumine, agressiivsus, füüsiline vägivald, vaimne vägivald, kiusamine, väärkohtlemine.

Kiusamine: füüsiline vägivald, vaimne/verbaalne vägivald, sotsiaalne võõrandamine, hirmutamine, suhetevaheline kiusamine, küberkiusamine.

1.3. Soolised iseärasused vägivallatsemisel

Seoses sellega, et käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada raskekujulise koolivägivalla nähtuse käsitlemise faktorstruktuur ja soolised iseärasused põhikooli vanema astme õpilaste puhul, pean oluliseks välja tuua poiste ja tüdrukute erinevused koolivägivalla nähtusega seoses.

Erinevatest empiirilistest uurimustest selgub, et poiste ja tüdrukute suhe koolivägivalda, on erinev ning seda just ennekõike koolivägivalla kasutamise osas. Poisid kasutavad peamiselt füüsilist koolivägivalda, tüdrukud vaimset (Baldry, 2003; Carren & Kellner, 2009; Hutchinson, 2005; Larson, 2008). Carren ja Kellner (2009) toovad välja, et poisid rakendavad kiusamises otsest rünnakut, milleks võib olla löömine ja peksa andmine. Põhjuseid, miks poisid eelistavad just füüsilist vägivalda võib otsida soolisest eripärast. Baldry (2003) seostab seda „sotsiaalse õppimise teooriaga“. Ta toob näitena välja, et kui noormees näeb lapsepõlves pealt oma ema väärkohtlemist partneri poolt, siis võib ta tulevikus hakata vägivalda pidama aktsepteeritavaks viisiks näitamaks oma rahulolematust kellegi/millegi vastu. Huuki (2002) seevastu seostab poiste vägivallatsemist maskuliinsusega, mille juurde peabki kuuluma teatav

vägivald. Ka Radojkovic (2007) toob välja, et poisid peavad füüsilist vägivalda oma soolise identiteedi ja maskuliinsuse näitamise vahendiks.

Artz ja Nicholson (s.a.) kirjutavad, et tüdrukud kasutavad vägivallatsemisel kaudseid vorme. Nad kalduvad manipuleerima sotsiaalsete gruppidega verbaalselt ja kuulujuttude levitamise kaudu, kahjustades teiste sõprussuhteid või jättes valitud tüdrukud välja sotsiaalsetest suhtluskontaktidest. Seega võib väita, et levitades kuulujutte ja solvates ohvrit avalikes sotsiaalsuhtluskontaktides, kaasavad tüdrukud kiusamisse tavaliselt rohkem inimesi. Poisid seevastu eelistavad suhteid klaarida ilma asjasse mittepuutuvate isikuteta (Baldry, 2003). Radojkovic (2007) toob välja, et poisid teevad nõ kiusajatele tagasi, kiusates vastu või sagedasemalt klaarivad arved ära ühekordse füüsilise vägivallaga (kaklus, peksa andmine, löömine). Tüdrukud, olles kiusamise ohvrid, on altimad rääkima oma murest kellelegi (sõber, õpetaja, koolipsühholoog) ja leidma koos lahendusi.

Eelneva võtavad hästi kokku Thomas ja Smith (2004), kes kirjutavad, et uurimused näitavad järjepidavalt, et poisid vastavad provokatsioonidele füüsilise vägivallaga, tüdrukud vaimsega. See erinevus on seotud traditsioonilise sugudevahelise rolliga ühiskonnas, mis julgustab poisse olema tugevad ja domineerivad ning tüdrukutel passiivsed, vaoshoitud.

Weiler (1999) on leidnud, et enamik, kuid mitte kõik agressiivsed aktid, nagu näiteks füüsiline vägivald, kiusamine, relva toomine kooli, pannakse toime poiste poolt. Uuring näitab, et 18% poistest ja 5% tüdrukutest kannavad igapäevaselt koolis relva. Kusjuures poisid eelistavad tulirelvi, tüdrukud aga nuge. Thomas'i ja Smith'i (2004) Ameerikas läbi viidud uuring näitas, et 21% keskkooli ja 15% põhikooli poistest toob vähemalt korra õppeaastal relva kooli, kusjuures vastavalt 60% ja 31% poistest väitsid, et nad võivad võtta relva kooli kaasa kui nad seda tahavad. See paneb tahtmatult mõtlema, miks relvad on nii vabalt kättesaadavad noorte jaoks. Seda enam, et relva toomine kooli lõppeb tihti ka selle kasutamisega (Weiler, 1999). Logue (2008), toetudes ülevaatele vägivaldsetest surmadest, mis on aset leidnud aastast 1992 Ameerika koolides, on välja toonud kolm riskifaktorit: kõige vägivaldsemad surmad on seotud tulirelvadega, enamik toimepanijatest on meessoost, kõige sagedasemaks motiiviks on inimestevahelised suhted. Ka statistika väidab, et enamik koolitulistamisi on toimunud just meessoost tulistajate käe läbi (school shooting...).

Poisid valivad konfliktide lahendamiseks ennekõike füüsilise vägivalla, mis tihtilugu lõpeb tõsiste vigastuste või koguni surmaga. Oleks huvitav teada, kuidas ja kui raskeks hindavad poisid erinevaid füüsilise vägivalla tunnuseid. Kas tüdrukud, kes eelistavad füüsilisele pigem vaimset vägivalda, hindavad esimest erinevalt. Käesolevas töös, mis

keskendub poiste ja tüdrukute erinevustele raskekujulise koolivägivalla tunnusjoonte raskusastmete hindamisel, peaks saama nendele küsimustele vastuse.

Viimastel aegadel on saagenud samaealiste seksuaalne ahistamine. Dupner ja Meyer-Adams'i (2008) uurimus USAs tõi välja, et 85% tüdrukutest ja 76% poistest on kogenud koolis seksuaalset ahistamist (füüsiline puudutus, haaramine teatud kehaosadest, teatava alatooniga kommentaarid jne.). Young, Allen ja Ashbaker (2004) kirjutavad, et tüdrukud langevad tavaliselt füüsiliste aktide ohvriks (käperdamine, näpistamine, patsutamine) ning seda ennekõike poiste, aga ka täiskasvanute poolt (õpetajad, koolipersonal). Sullivan et al. (2004) lisavad, et varases noorukieas tüdrukud võivad samuti poisse seksuaalselt ahistada, alandades enamasti väiksemakasvulisi meessoost eakaaslasi. Üldiselt aga piirdubki poiste seksuaalne ahistamine paljudel juhtudel verbaalsega ning seda nii poiste kui ka tüdrukute poolt (Young et al., 2004).

Vaadates erinevaid uuringuid, mis puudutavad kiusajate ja ohvrite osakaalu tüdrukute ja poiste hulgas, on läbivaks tendentsiks see, et poiste puhul on protsendilised näitajad nii kiusamise kui ohvriks olemise osas suuremad kui tüdrukutel (Artz & Nicholson, s.a.). Need tulemused on ootuspärased, sest poiste poolt kasutatavad kiusamise vormid on füüsilisema iseloomuga ning paistavad koolipildis kaasõpilastele ja täiskasvanutele rohkem silma. Seevastu tüdrukute vaimset laadi kiusamise vormid toimuvad sageli pigem varjatud kujul. Sullivan et al. (2004) on tüdrukute puhul kasutanud mõistet „varjatud kiusajaid“, mis viitab otseselt faktile, et tihti jääb tüdrukute vaheline vägivald koolipersonalile lihtsalt märkamatuks.

1.4. Soolised iseärasused vägivalla tõlgendamisel

Kuna vägivallatsemise osas ilmnesid poiste ja tüdrukute puhul erinevused, siis võib eeldada, et nad ka tõlgendavad vägivalda erinevalt.

Selg et al. (2006) Eesti koolides läbi viidud uuring „Eesti teismeliste vägivallatõlgendused“ tõi ilmsiks mitmeid soolisi erinevusi. Õpilased, käsitledes vägivallateemat, tõid välja asjaolu, et kui algklassides kaklevad poisid ja tüdrukud läbisegi siis põhikooliks on toimunud eraldumine. Aluede et al. (s.a.) ja Lockwood (1997) tulemused näitasid samuti, et poisid kaklevad omavahel ja tüdrukud niisamuti. Selg et al. (2006) uuring näitas, et poiste kaklemist taunisid küsitletud õpilased vähem kui vaimset vägivalda – kaklemist peeti mittekiiduväärseks, kuid siiski aktsepteeritavaks käitumiseks. Lapsed mainisid, et kakluste põhjus on sageli tühi, nii et seda võiks pidada pigem ajendiks kui põhjuseks. Eesti lapsed jutustasid kaklustest kui poiste tavapärasest enda maksmapaneku viisist. Ka Radojkovici (2007) uurimuses kirjeldasid õpilased poiste kaklemist kui tavapärast „meeste asja“, mis on täiesti normaalne ja igapäevane.

Ilmselt enda kohustuslik suhestamine füüsilise jõuga kuulub alati mingil määral poistevahelise suhtlemise juurde, see on osa maskuliinsusest. Tuija Huuki (2002) uuris Soome õpilastelt, kuidas on seotud poiste populaarsus ja vägivald koolis, ning leidis, et poisid kasutavad vägivalda oma populaarsuse tõstmiseks. Teatud vägivaldsus on üldiselt eri kultuurides aktsepteeritud viis olla mees/poiss. Ka Radojkovici (2007) uurimuses põhjendasid poisid füüsilise vägivalla kasutamist kui enda maksma panemise viisi teiste seas. Seevastu tüdrukute puhul on asi vastupidine. Mitmed uurimused näitavad, et tüdrukute füüsilisse vägivaldsusse suhtutakse kui äärmiselt häbiväärsesse käitumisse. Tüdruk, kes teisi füüsiliselt ründab, on pigem “närvihaige” kui julge ja võimukas inimene. Kaklused ei kuulu feminiinsuse juurde (Radojkovic, 2007; Selg et al., 2006). Samas tõid õpilased välja, et kui tüdruk lööb poissi, siis on see aktsepteeritav. Seevastu poissi, kes tüdrukut lööb, kirjeldati kui nõrka ja väljendiga „mitte piisavalt mees“ (Radojkovic, 2007).

Eesti uuringust (Strömpl et al., 2007) selgus, et jõu kasutamine ei taga lugupidamist. Selle väitega nõustus 78% poistest ja suisa 93% tüdrukutest. Lisaks sellele ilmnevad uurimusest soolised erinevused suhtumises vägivalda. Väitele „nauke vägivalda käib asja juurde“ andsid poisid protsendiliselt suurema nõusoleku kui tüdrukud. See näitab, et poisid on vägivalla suhtes sallivamad kui tüdrukud. Vaadeldes Selg et al. (2006) küsitluse poiste ja tüdrukute protsendilisi näitajaid, siis võib samuti märgata poiste sallivat suhtumist erinevatesse vägivalla ilmingutesse: togimist ei pidanud vägivaldseks 15% poistest ja 13% tüdrukutest, käperdamist vastavalt 17% ja 8%, peksmist 2% poistest ja 1% tüdrukutest. Lisaks soolistele erinevustele ilmnemid ka teatavad erinevused rahvuste osas. Nimelt, vene rahvusest õpilaste puhul ei pidanud togimist vägivallaks 38% poistest ja 33% tüdrukutest, käperdamist vastavalt 34% ja 23% ning peksmist 6% poistest ja 2% tüdrukutest.

Radojkovici (2007) uuringust ilmnes, et tüdrukud pidasid vaimset vägivalda füüsilisest raskemaks. Seda mitmel põhjusel, esiteks esineb seda koolis rohkem, teiseks, puutuvad tüdrukud vaimse vägivallaga rohkem kokku, sest kasutavad seda füüsilisest vägivallast enam, kolmandaks, viibides enamiku aja tüdrukute seltskonnas, saadakse varem või hiljem vaimse vägivalla ohvriks. Seega vaimne vägivald on tüdrukutevahelises suhtlemises suur probleem, mille lahendamise muudab raskeks asjaolu, et seda on raske kõrvaltvaatajatel märgata.

Poiste arvamustest ei ilmnenu nii selgepiirilisi tulemusi kui tüdrukutel. Oli neid, kes pidasid füüsilist vägivalda raskeks. Samas peeti raskeks ka vaimset, seda just põhjustel, et see mõjutab inimest negatiivselt ja pikema aja jooksul kui füüsiline ning seda on raskem peatada (Radojkovic, 2007).

Seevastu Selg et al. (2006) uurimusest ilmnes, et rääkides füüsilisest ja vaimsest vägivallast, peeti viimast raskemaks. Kõige kardetumaks vaimseks vägivallaks loeti ignoreerimist. Nii poisid kui ka tüdrukud kirjeldasid tõrjumist ja ignoreerimist kui midagi, milles osalevad kõik ja mis juhtub iseenesest, ilma omavahelise kokkuleppeta.

Seega poiste ja tüdrukute vägivalla tõlgendustes on leitud, et tüdrukud peavad vaimset vägivalda füüsilisest raskemaks. Poiste tõlgendustes leiab kahepidiseid arvamusi, on neid, kes peavad vaimset vägivalda füüsilisest raskemaks ja vastupidi. Saadud tulemused sõltuvad tõenäoliselt kasutatud metoodikast, milleks Selg et al. (2006) kui ka Radojkovici (2007) uuringutes oli intervjuu. Kuna intervjuude puhul on küsimused uurijate poolt püstitatud, siis võib tinglikult oletada, et need teataval määral suunavad uuritavate vastuseid. Lisaks sellele põhineb intervjuu individuaalsel suhtel uuritavasse nähtusesse, mistõttu võib oletada, et hinnang vaimsele ja füüsilisele vägivallale refereeritud uurimustes toetus suurel määral intervjuueeritava kogemusel. See tähendab, et olles kokku puutunud näiteks norimisega, kuid mitte kunagi löömisega, hindas vastaja vaimset vägivalda raskemaks. Sellest lähtuvalt oleks huvitav teada, millised oleksid tulemused siis, kui toetutakse üksnes õpilaste endi arusaamadele ja hinnangutele uuritavasse nähtusesse. Kuidas poisid ja tüdrukud käsitlevad erinevaid koolivägivalla nähtusi ja kui kaalukaks neid peavad. Teades, et poisid ja tüdrukud vägivallatsevad erinevalt, peaks antud töös selguma, milliseid hinnanguid annavad nad erinevatele vägivalla nähtustele, millised erinevused ilmnevad poiste ja tüdrukute suhtumises vägivalda ja kas vägivalla tõlgendamine ja sellele raskusastme määramine oleneb soost või mitte.

2. UURIMUSE METOODIKA

Minu magistritöö eesmärgiks on välja selgitada raskekujulise koolivägivalla nähtuse käsitluse faktorstruktuur ja soolised iseärasused põhikooli vanema astme õpilaste puhul. Eesmärgi saavutamiseks koguti esmalt vabakirjeldusi selle kohta, kuidas õpilased iseloomustavad raskekujulist koolivägivalda. Saadud tekstilisest materjalist eraldati välja 146 suurema esinemissagedusega raskekujulise koolivägivalla tunnusjoont, millest koostati küsimustik. Saadud küsimustik on antud uurimuse andmete kogumise meetod uuritava nähtuse varjatud faktorite ja sooliste iseärasuste leidmiseks.

Käesolevas peatükis käsitletakse andmete kogumise metoodikat, kirjeldades populatsiooni, valimit ja mõõtvahendi loomist ning rakendamist.

2.1. Uurimuse populatsioon ja valim

Uurimuse populatsiooniks oli Viljandimaa maakonna gümnaasiumides õppeaastal 2010/2011 7-9 klassides õppivad õpilased. Populatsiooni kogumahuks oli 427 õpilast.

Valimi leidmiseks kasutati klastervalimi meetodit, mille valikuühikuks oli klassikomplekt. 15 klassikomplektist valiti juhuslikult välja kuus. Vabakirjelduste valimi moodustasid 139 õpilast, kellest vabakirjeldusi kirjutas 135. See on 32% populatsiooni kogumahust. Küsimustiku puhul suurendati valimi mahtu kolme klassikomplekti lisamisega. Sellest tulenevalt oli valimi suuruseks 233, kellest 205 vastasid küsimustikule. See on 48% populatsiooni kogumahust. Tabelis nr. 1 on esitatud 205 vastaja sooline ja kooliklassiline jaotus. Valimi kalkulaator (Resolution Research, 2012) annab 95% usaldusnivoo ja 5% usaldusintervalli puhul antud populatsiooni korral esindusliku valimi mahuks 202 õpilast.

Tabel 1. Valimi sooline ja klassiline jaotus

7. klass (36% vastanutest)		8. klass (36% vastanutest)		9. klass (29% vastanutest)	
poisid	tüdrukud	poisid	tüdrukud	poisid	tüdrukud
36 (17,6%)	37 (18%)	32(15,6%)	41 (20%)	25(12,2%)	34 (16,6%)

2.2. Andmete kogumise protseduur

Ajavahemikul 01.10.2010 - 23.10.2010 viidi koolides läbi vabakirjeldused. Vabakirjelduste kogumise viisid läbi valimisse sattunud klasside õpetajad. Neile anti eelnevalt ülevaade sellest, kuidas andmete kogumine läbi viia.

Mõlemal puhul, nii vabakirjelduste kirjutamiseks kui ka küsimustiku täitmiseks anti aega 45 minutit. Tegelikult kulus kummagi jaoks keskmiselt 25 minutit.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 17.02.2011 - 28.02.2011. Küsitluse läbiviijateks olid samuti klassijuhatajad, kes said instruksiooni, kuidas seda teha.

2.3. Andmete kogumise vahendi väljatöötamine

Sotsiaalteadustes on sageli raske mõõta meid huvitavaid nähtusi ühe tunnusega. Seetõttu on ankeetides tihti terve rida küsimusi, mis üheskoos peaksid andma usaldusväärsema pildi mingist üldisemast nn latentsest ehk peidetud nähtusest või fenomenist kui seda suudab üksik küsimus. Käesolevas töös uuritava nähtuse mõõtmisvahendiks on küsimustik, mis on välja töötatud autori poolt, lähtudes vabakirjelduste sisuanalüüsi tulemustest.

2.3.1. Vabakirjelduse meetod

Antud töös on vabakirjelduste eesmärgiks saada lähteandmeid raskekujulise koolivägivalda fenomeni tunnuste kohta, et neile toetudes koostada küsimustik, millega mõõta koolivägivalda nähtuste raskusastet õpilaste käsitluses. Vabakirjelduse meetodi kasutamisel on silmas peetud ka üht olulist meetoodilist põhimõtet. Nimelt, küsimustikus sõnastatavad küsimused peaksid põhinema õpilaste keelekasutusel. Vabakirjelduse meetod on hea vahend tekstilise andmestiku hankimiseks, mis sisaldab uuritava nähtuse tunnuseid õpilaste käsitluses. Lisaks kindlustab vabakirjelduse meetodi kasutamine sellise tekstilise materjali küsimustiku koostamiseks, mis toob küsimustikku kaasa tausta, s.o. kirjutamise konteksti.

Kukk (2002) kirjutab, et tekst ja kontekst on omavahel tihedalt seotud ning nende suhe on dialoogiline - keeleväline maailm mõjutab keelekasutust ja keelekasutus struktureerib ning kujundab keelevälist tegelikkust, seega sotsiaalset tegelikkust. See tähendab, et tekstide keelt ja ülesehitust kirjeldades ja tõlgendades on võimalik teha oletusi ja järeldusi konteksti kohta. Ka Kasik (2004) toob välja, et tekst, mis on kirjutaja tehtud valikutega, loob tähendusi ja kujundab sellisel viisil ise tegelikkust. Kasik (2002) tõlgendab teksti kui vahendit, mis selgitab sotsiaalseid struktuure, suhteid, väärtuseid ning muutuseid. Vadi (2002) kirjeldab teksti kui kultuuris toimuva peegeldust, mis ühtlasi loob oma maailma ning genereerib suhteid ja identiteete. Kogudes õpilastelt vabakirjelduste tekste selle kohta, mis on nende jaoks

raskekujuline koolivägivald, saame teada, kuidas koolivägivalla nähtusi kogev õpilane seda nähtust käsitleb. Tekst on käesolevas töös vahendiks, selgitamaks välja, milliseid tunnuseid õpilased kasutavad, kui iseloomustavad raskekujulist koolivägivalda.

Uuritavatel paluti vabalt kirjeldada 15-ne lausega, mida peavad nemad raskekujuliseks koolivägivallaks. Uuritavad said lehed järgneva juhiseiga: “ *kindlasti oled kuulnud sõna koolivägivald, mis sa aga arvad, mida tähendab **raskekujuline koolivägivald**? Kirjuta 15 lausega, mis sa arvad, mis on sinu meelest raskekujuline koolivägivald. Palun märgi ära, kas sa oled poiss või tüdruk. Oma nime ära kirjuta.* ”

Juhist järgiti hästi, sest ühtegi tühja või rikutud blanketti ei tagastatud. Lauseid kirjutati keskmiselt 13. Lisaks raskekujulise koolivägivalla kirjeldamisele võis vabakirjeldustes leida ka antud nähtusega isikliku kokkupuute kirjeldusi ja ettepanekuid, kuidas selle vastu võidelda.

2.3.2. Vabakirjelduste sisuanalüüs

Vabakirjelduste sisuanalüüsi eesmärgiks on välja selgitada uuritavat nähtust iseloomustavad tunnused õpilaste käsitluses. Selleks tuli lahendada järgmised ülesanded:

- leida sobiv analüüsi ühik,
- klassifitseerida semantiliselt sarnased tekstilised tunnused,
- leida sobivad kategooriad.

Enne vabakirjelduste sisuanalüüsi tutvuti ka teiste autorite uurimustega, et välja selgitada, milliseid koolivägivalla tunnuseid on nemad eristanud.

Üks sagedasemaid tunnuseid, mida paljude autorite koolivägivalla uurimustes käsitletakse, on kiusamine (vt. peatükk 1.2.). Üha rohkem pööratakse tähelepanu ka küberkiusamise erinevatele vormidele (vt. peatükk 1.2.). Esimeses peatükis selgusid koolivägivalla tunnustena veel kambast välja tõrjumine, mõnitamine, tapmine, põletamine, vägistamine, kuulujuttude levitamine, vandalism, varastamine, ähvardamine, norimine jne. (vt. peatükk 1.1. ja 1.2.).

Paljudes uurimustes välja toodud koolivägivalla tunnuseid peeti silmas, kui võimalikke sisuanalüüsi käigus väljatöötatavaid kategooriaid. Vabakirjeldustest selgus ka tunnuseid, mida peatükkides 1.1. ja 1.2. refereeritud autorid ei käsitlenud. Näiteks, katsete tegemine, kummituba, terrorismi akt jne.

2.3.2.1. Analüüsiühik. Vabakirjelduste tekstianalüüsi puhul tuleb teha analüüsi ühikute valik, et konkreetselt rakendada kategooriate süsteemi. Ühikud on vajalikud analüüsimiseks ja arvestamiseks. Analüüsi ühikud on konkreetsed tunnused, milleks võivad olla sõnad, märgid, sümbolid, mainingud. Viimased on teatud tähendusega tekstiosad. Öunapuu (1995) on ühikute valikul välja toonud järgmised nõuded:

- ühikud peavad korduma kogu teksti jooksul;
- peavad olema üheselt identifitseeritavad läbi kogu teksti;
- peavad olema mugavad kasutada mõõtmiseks, arvestamiseks ja võrdlemiseks;
- peavad olema representatiivsed kogu teksti ja tema erinevate osade suhtes.

Kõne all olevas töös on analüüsiühikuks **maining**, mis on teksti väikseim osis, mis omab kindlat tähendust. Lauses võib olla ka rohkem kui üks maining. Maining võib koosneda sõnast, mitmest sõnast, sõnade ühendist või ühest lausest. Mainingute eristamine tähendab teksti liigendamist teatavateks mõttelisteks ühikuteks.

2.3.2.2. Kategoriseerimine. Vabakirjelduste tekstide analüüs toimus kolmes etapis: ettevalmistus, analüüsiühikute eraldamine ja klassifitseerimine, kategoriseerimine.

Esimeses etapis toimus ettevalmistus, mille käigus kodeeriti tööd, andes igale blanketile tähe või numbri kombinatsioon, näiteks A, B, C... ja 1A, 1B, 1C jne. ning sisestati arvutisse. Teises etapis eraldati tekstidest analüüsiühikud, milleks käesolevas töös olid mainingud, mis õpilane esitas oma vabakirjelduses raskekujulist koolivägivalda iseloomustades. Kui ühes lauses esines rohkem kui üks maining, siis märgiti need välja eraldi. Näiteks lause: “*Minu meelest on raskekujuline koolivägivald peksmine.*” Sisaldab ühte analüüsiühikut, milleks on „**peksmine**“. Lause: “*Ma arvan, et raskekujuline koolivägivald on see, kui kedagi pekstakse kambaga või võetakse asju ära*” sisaldab aga kahte analüüsiühikut „**kambaga peksmine**“ ja „**asjade ära võtmine**“. Tekstiosad, kus raskekujulist koolivägivalda ei puudutatud, eraldati kategooria alla varia. Näiteks: “*Internetiperverdid on need, kes küsivad meist alasti pilte ja pärast, kui midagi ei tee, postitab pervers need kusagile üles.*”. Kolmandas etapis moodustati kategooriad, mille alla koondati kõik sisuliselt sarnased tunnusjooned. Suurema esinemissagedusega kategooriate puhul võis märgata, et need koondasid tunnuseid, mis on teistes koolivägivalda puudutavates uurimustes samuti käsitletud leidnud (Aluede et al., s.a.; O’Moore, 2006; Vaher, 2002), näiteks: kiusamine, peksmine, norimine jne. Suuremad kategooriad, nagu näiteks peksmine, koondas enda alla veel omakorda teisi allkategooriaid: „kambaga peksmine“, „jalgadega peksmine“, „ilma põhjusega peksmine“ jne. Moodustusi sarnaste tunnuste grupid, mida tähistas konkreetne kategooria. Kolmanda etapi tulemused on

toodud tabelis 2, kus näeme saadud 65 kategooria pingerida. Suurima esinemissagedusega kategooriaks osutus „kehaline vägivald“ (8,2% mainingute koguhulgast), järgnes „peksmine“ (7,4%) ja kiusamine (6,2%) jne. Kategooria esinemissageduse määrab ära tema allkategooriate hulk. Kategooriad sisaldavad alakategooriaid, mis on tekstiliseks materjaliks järgnevalt küsimustiku koostamiseks.

Käesoleva magistriöö üheks uurimisküsimuseks oli - milliste kategooriate abil kirjeldavad õpilased raskekujulist koolivägivalda? Raskekujulise koolivägivalla vabakirjelduse sisuanalüüs andis sellele uurimisküsimusele vastuse, mis väljendub tabeli 2 sisus.

Tabel 2. Raskekujulise koolivägivalla kategooriate esinemissagedus ja protsent vabakirjeldustes

Kategooriad ja näited allkategooriatest	f- esinemis- sagedus	% mainingute koguhulgast
kehaline vägivald (vigastatakse füüsiliselt, sinikad, luumurrud, tehakse füüsiliselt haiget, hammustamine käest, valusalt näpistamine, näkku löömine, ...)	116	8,2
peksmine (kambaga, jalgadega, kooliteel, põhjusega, abivahenditega, ...)	104	7,4
kiusamine (vahetunnis kiusamine, kiusamine, et nalja saada, väljaspool kooli kiusamine, pidevalt kiusamine, internetis kiusamine, ...)	87	6,2
norimine (hüüdnimedega, eluviisi, vaesuse, nahavärvi, riidetuse, isikupära jne kallal)	83	5,9
ähvardamine (püssiga, noaga, ohtliku esemega, millegi saamiseks, ...)	67	4,7
õpetaja tegevus (hindab ebaõiglaselt, mõnitab, ahistab, lööb, sikutab, viskab millegagi, kasutab ära, ...)	67	4,7
inimese hävitamine (kägistamine, põlema panek, mahalaskmine, tulistamine püssist kellegi pihta, tapmine noaga, õpetaja tapmine, õpilase tapmine, ...)	73	5,2
mõnitamine (kaasõpilaste mõnitamine, välimuse, iseärasuste mõnitamine, ...)	53	3,8
väljapressimine (kelleltki midagi välja pressima, ...)	42	3,0
narrimine (kaasõpilaste narrimine, ...)	41	2,9
vandalism (koolivara rikkumine, mööbli lõhkumine, ...)	40	2,8
asjade ära võtmine (asjad, esemed, õpikud, töövahendid, ...)	35	2,5
asjade lõhkumine ja rikkumine (koolitarbed, riided, prillid, ...)	29	2,1

vägistamine (koolis, WC-s, kaasõpilaste poolt, ...)	28	2,0
kaklemine (kambakesi, iga päev, ...)	27	1,9
ahistamine (internetis, pärast tunde, WC-s, ...)	23	1,6
varastamine (asju, raha, ...)	23	1,6
tõukamine (tugevalt, suurem laps väiksemat, ...)	22	1,6
sunnitud tegevus (narkootikumide proovimine, kingi lakkuma, jooma, ...)	22	1,6
loopimine (nugadega, tatiplõnnidega, kustutuskummiga, lumepallidega...)	22	1,6
vaimne vägivald (psüühiline, psühholoogiline, suuline, ...)	21	1,5
piinamine (igapäevaselt, kambaga, sõnadega,...)	20	1,4
terrorismi akt, terroriseerimine (koolile pomm alla, pommiähvardus, koolimaja pannakse põlema, ...)	19	1,3
kuhugi kinni panemine (WC, kuskile ruumi, klassi, ...)	18	1,3
lukkamine (põõsasse, trepist alla, aknast alla, ...)	17	1,2
riiete rikkumine (värvimine kunstitunnis, määrimine, ...)	16	1,1
õpilaselt- õpetajale (õpetaja solvamine, vastu hakkamine, kiusamine, norimine, ...)	16	1,1
solvamine (tunnete haavamine, solvav hüüdnimi, solvamine teiste ees, ...)	16	1,1
jala taha panek (kõikide ees, jala ette panek, ...)	15	1,1
tehakse, et nalja saada (nõme nali, togitakse, narritakse, ...)	15	1,1
kuritarvitatakse andmeid (pilt, loetakse isiklikku päevikut, ...)	13	0,9
tõrjumine (kambast välja viskamine, vältimine, keegi ei suhtle sinuga, sinust ei tehta välja, ...)	13	0,9
seksuaalne ärakasutamine (seksuaalne väärkohtlemine, seksuaalne ahistamine, seksuaalne vägivald, käperdamine, WC-s kaasõpilase poolt, ...)	13	0,9
vaimsete vigastuste tekitamine (hüüdnimedega saab vaimselt haiget teha, närvide rikkumine, tahtlik hingearmide tekitamine,...)	11	0,8
kallaletung (kambakesi, tugevam nõrgemale,...)	10	0,7
süüdistamine (alusetult, põhjusetult, ...)	10	0,7
halvustamine (häbistamine, hea/halva õppeedukuse pärast, mingi vana asja pärast, defekti pärast, ...)	10	0,7
omavaheline halb läbisaamine (kõik tülitsevad, tüdrukud-poisid)	10	0,7
mõnuainete pruukimine (joomine, suitsetamine, narkomaania)	9	0,6
vägisi millegi sissesöötmine (midagi rõvedat, narkootikumid, mürk, ...)	9	0,6
hüüdnime panemine (koledate hüüdnimede panemine, tobedate hüüdnimede panemine, ...)	9	0,6
ebaviisakas kõnepruuk (ropendamine, vastu haukumine, koledate sõnade)	8	0,6

kasutamine, ...)		
eluviiis- välimus (on punkar, haiseb, ...)	8	0,6
kinni sidumine (puu külge, teibiga, kuskile,...)	8	0,6
tegevus internetis (sõimukirjad, tobedad kommentaarid, videod, ...)	8	0,6
sõimamine (koledate hüüdnimedega, näkku, selle eest, et avaldasid oma arvamust,...)	7	0,5
pussitamine (noaga, kõhtu, ...)	7	0,5
sülitamine (kellegi peale, pähe, põrandale, ...)	7	0,5
hirmutamine (millegi jubedaga, tagajärgedega, kooliteel, ...)	7	0,5
laimamine (laimu ja kuulujuttude levitamine, näpuga näitamine, ...)	6	0,4
alandamine (teiste ees, kooli ees)	6	0,4
tunni segamine (tunnirahu rikkumine, muusika laskmine tunnis, õpetaja mitte kuulamine, ...)	6	0,4
tooli alt ära tõmbamine	5	0,4
naeruvääristamine (teiste ees, kooli ees)	4	0,3
relv koolis (külmrelvad, terariistad, ...)	4	0,3
pedofiilia (raskekujuline, pedofiilid koolis, ...)	4	0,3
kummituba (tehakse ringis lükkamist, vastu tahtmist kummitoa tegemine, ...)	4	0,3
loata koolist lahkumine (tehakse poppi)	4	0,3
mõlisemine	3	0,2
lõigatakse asjad puruks (koolikott, riided,...)	3	0,2
karjumine (kõrva, kõvasti, kellegi peale, ...)	2	0,1
vaidlemine	2	0,1
õrritamine	2	0,1
katsete tegemine (kellegi peal katseid tegema)	2	0,1
	1411	100,0

2.3.3. Küsimustik

Küsimustiku väljaarendamine lähtus vabakirjelduste sisuanalüüsi tulemustest. Täpsemalt, kategooriate sisust, mida esindavad allkategoriad. Küsimused küsimustiku tarvis moodustati vabakirjelduste sisuanalüüsi kolmandas etapis selgunud 65 põhikategooria põhjal, mis sisaldasid kokku 1411 mainingut. Iga põhikategooria alt valiti küsimuse moodustamise tarvis mainingud nii, et oleksid esindatud iga kategooria erinevad sisulised aspektid, et säilitada õpilaste vabakirjelduste kontekst. Suure esinemissagedusega alakategooria puhul valiti nende

tüüpiline esindaja. Näiteks kui kategooria all „terrorismi akt, terroriseerimine“ esines 5 korda pommiähvarduse tegemine erinevas sõnastuses või stiilis, siis küsimusena sõnastati see: „pommiähvarduse tegemine koolile“.

Nii moodustati 146 küsimusega küsimustik. Küsimustiku küsimused varustati skaalaga 1-7, kus 7 tähistas väga rasket koolivägivalda (vt. lisa 1).

3. EMPIIRILISTE ANDMETE FAKTORANALÜÜS

Käesoleva magistritöö teiseks uurimisküsimuseks on – millised põhifaktorid eristuvad põhikooli õpilaste raskekujulise koolivägivalla käsitluses? Sellest tuleneb faktoranalüüsi eesmärk. Faktoranalüüsi eesmärgiks on välja selgitada 205 õpilase raskekujulise koolivägivalla käsitluse varjatud (latentsed) tunnused. Faktoranalüüsi ühe eeldusena tuuakse välja, et objekte peaks olema üle 300, kuid K. Niglas (2005) lisab möönduse, et kirjeldava meetodina võib faktoranalüüsi kasutada ka väiksemate valimite korral.

Faktoranalüüs teostati statistilise andmeanalüüsi paketiga SPSS 12.0 for Windows.

Eesmärgi täitmiseks sobib uuriv (eksploratiivne) faktoranalüüs, mis võimaldab suures hulgas mõõdetud tunnustes olevat informatsiooni kokku suruda ja esitada palju väiksema arvu uute tunnuste abil (StatSoft, 2011; Tooding, 2007).

Käesoleva töö kontekstis tähendab see sisuliselt 146 raskekujulise koolivägivalla tunnuse koondamist märksa väiksemaks uute tunnuste hulgaks. Õpilased hindasid 7-sel skaalal koolivägivalla nähtuste raskusastet. Võib oletada, et õpilaste hinnangute taga on kindlad arusaamad ja seisukohad sellest, mis raskekujuline koolivägivald on. Õpilased erinevad üksteisest teatava üldise koolivägivalla raskusastme määramise poolest, vaatamata sellele, millist koolivägivalla liiki käsitletakse. Faktoranalüüsi eesmärgiks ongi välja tuua need uued tunnused, mis õpilaste seisukohta raskekujulise koolivägivalla suhtes kokkuvõtlikult esindaksid.

Tunnuste valikul faktoranalüüsiks uuriti korrelatsioonmaatriksit, et välja selgitada tunnused, mis omavahel tugevalt korreleerusid ($r > 0,8$). Nii elimineeriti teineteist dubleerivad tunnused (näiteks: „tekitatakse hingearme“ - „tekitatakse hingevalu“ või „halvustamine - häbistamine“), et vältida üksiku faktori teket, mis ei haara teisi tunnuseid. Pärast dubleerivate tunnuste eemaldamist jäi 146 esialgsest tunnusest analüüsiks 132 tunnust.

3.1. Faktormudel

Faktorite leidmiseks rakendati 132-le tunnusele peakomponentide analüüsi meetodit. Faktorite tõlgenduse lihtsustamise eesmärgil rakendati faktorite pööramise *varimaks*-meetodit. Välja arvutati 4, 5, 6 ja 7 faktorilised mudelid. Kuna 7-faktorilise mudeli arvutamise korral ei eraldunud 7-dat faktorit ja 4 ning 6 faktorilise mudeli puhul faktorid hõlmasid tähenduslikult erinevaid tunnuseid, mis eristusid 5 faktorilises mudelis, siis piirduti 5 faktorilise mudeli arvutamisega. Pärast madala kommunaliteediga tunnuste ($< 0,45$) eemaldamist ja nende tunnuste eemaldamist, mis laadisid faktorit vähem, kui 45% või

tunnused, mis laadisid rohkem kui 40% vähemalt kahe faktori puhul, saadi järgmine 5-faktoriline mudel (tabel 3).

Tabel 3. Õpilaste koolivägivalla nähtuste hinnangute faktormudel

noritakse et on teistsugune riietumisstiil	0,74				
teiste ees alandamine	0,73				
sõimatakse koledate nimedega	0,73				
hüüdnimedega norimine	0,72				
välimuse pärast mõnitamine	0,70				
laimu levitamine koolis	0,68				
solvatakse	0,67				
riiete rikkumine	0,66				
üksteise löömine	0,64			0,36	
hirmutatakse	0,64				
õpilase kiusamine	0,63				
sunnitakse midagi tegema	0,62	0,35			
kiusatakse et nalja saada	0,61				
kaasõpilaste mõnitamine	0,60				0,42
välimuse kallal norimine	0,58				0,41
koolis vägistamine		0,82			
õpilase tapmine		0,80			
püssiga ähvardamine		0,80			
kasutatakse seksuaalselt ära		0,79			
lükatakse aknast alla		0,77			
koolile pannakse pomm alla		0,75			
noaga ähvardamine		0,69			
õpetaja peksab õpilast		0,68			
sunnitakse kingi lakkuma	0,33	0,68			
õpetaja pussitamine		0,67			
kellegi pihta tulistamine		0,63			-0,32
nukiraudadega andmine		0,63			
teiste õpilaste peksmine			0,83		
kehavigastuste tekitamine			0,83		
tullakse kallale			0,79		
kooliteel peksmine			0,75		
ähvardatakse et midagi saada			0,74		
õpetaja solvamine				0,83	
õpetaja mõnitamine	0,38			0,71	
õpetajale vastuhakkamine				0,67	
klassikaaslased ei saa omavahel läbi					0,77
kaasõpilaste poolt tõrjumine					0,74
Kirjeldusvõime	20,29	19,14	10,03	5,98	5,83
Kirjeldusvõime kumulatiivselt	20,29	39,43	49,46	55,44	61,27

Märkus.

Tabelis on esitatud kõik faktorkaalud, mis ületavad väärtuse 0,3. Faktorid on eristatud peakomponentmeetodil ning telgede pööramisel on kasutatud *Varimax* meetodit. Esitatud faktormudel kirjeldab 61,3% lähteinformatsiooni.

3.2. Faktormudeli lahtimõtestamine

Saadud faktorkaalude e. faktorlaadungite maatriks (tabel 3) võimaldab faktoreid tõlgendada. **Faktorkaal** e. faktorlaadung kujutab endast korrelatsioonikordajat mõõdetud tunnuse ja vaadeldava faktori vahel (Tooding, 2007). Korrelatsioonikordajate abil saame teada, missugused lähtetunnused on tugevamalt uute tunnustega (faktoritega) seotud.

Faktorkaalude maatriksis (tabel 3) näitab, et mõõdetud tunnuse „noritakse, et on teistsugune riietumisstiil“ ja faktor 1 vaheline korrelatsioon on 0,74. Faktorite sisuliseks tõlgendamiseks tuleb vaatluse alla võtta suuremad korrelatsioonid. Tabelis 3 on tunnused järjestatud korrelatsioonide suuruse järgi ja parema eristamise huvides esitatud paksemas kirjas.

Vaadeldes faktori 1 alla koondunud lähtetunnuseid, võime välja tuua faktori sisulise telje: *norimine-alandamine-mõnitamine-solvamine-kiusamine*. Need on tüüpilised koolikiusamise tunnused, mida on oma töödes on kajastanud ka teised uurijad (Kõiv, 2001; Schildt, 2002; Sharp & Smith, 2004). Näeme, et faktor 1 kirjeldab raskekujulise koolivägivalla 37-e lähtetunnuse variatiivsusest 20,1%. Seega on alust faktorit 1 pidada koolivägivalla nähtuste raskusastet mõõtvaks peatunnuseks. Faktori tunnuste sisust lähtudes võib sellele anda nimetuseks - **koolikiusu - faktor**.

Faktor 2 hõlmab vägistamist ja tapmist ning terroristlike akte, mis pole enam igapäevane koolikiusamine vaid on märksa „raskema“ iseloomuga. Sellest tulenevalt saab faktor nimeks – **kooliterrori - faktor**. Teine faktor kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest 19%. Seega teiseks koolivägivalla nähtuse raskusastet mõõtvaks tunnuseks on faktor 2.

Faktori 3 sisuliseks põhiteljeks on peksmine, mis annab aluse nimetada see **peksu-faktoriks**. Faktor 3 kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest 10%.

Faktori 4 sisuks on õpilaste poolt õpetaja solvamine ja mõnitamine. Seega oleks loogiline nimetada see **õpetaja kiusamise - faktoriks**. Faktor 4 kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest ligikaudu 6 %.

Faktor 5 koondab tunnused, mille sisuks on klassikaaslaste läbisaamine ja tõrjumine. Need peegeldavad probleeme suhetes. Seega sobiks nimetuseks – **sotsiaalse võõrandamise - faktor**. Faktor 5 kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest ligikaudu 6 %.

Kogu faktormudel aga kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest ära 61,3 %, mis on hea tulemus, kui silmas pidada seda, et juba 60% kirjeldusmäära peetakse heaks tulemuseks (Niglas, 2005). Põhiline kirjeldusvõime on esimesel ja teisel faktoril.

Sisuliselt tähendab see seda, et 143 lähtetunnust on faktoranalüüsi meetodil taandatud väiksemaks hulgaks uuteks tunnusteks, täpsemalt 5 faktoriks, mis kirjeldavad õpilaste poolt koolivägivalla nähtustele antavate hinnangute variatiivsusest ära 61,3%.

Niisiis, vastuseks teisele uurimisküsimusele selgusid järgmised põhifaktorid:

1. **koolikiusu-faktor**
2. **kooliterrori-faktor**
3. **peksu-faktor**
4. **õpetaja kiusamise-faktor**
5. **sotsiaalse võõrandamise - faktor**

Saadud 5 faktorit kirjeldavad õpilaste ettekujutust sellest, mis on „raskekujuline koolivägivald“.

4. TULEMUSTE ARUTELU

Selg et al. (2006) kirjutavad, et enamik uurimusi lastevahelise kiusamiskäitumise või vägivalla kohta põhinevad kvantitatiivsetel meetoditel, mis uurivad täiskasvanulikel arusaamadel põhinevate teooriate ja hüpoteeside kehtivust laste kultuuris. Vähem tähelepanu on pööratud laste endi tõlgendustele seoses vägivallaga ja nähtusele omistatavale tähendusele. Samas on leitud et laste arusaamad ja nägemused fenomeni kohta võivad olla erinevad täiskasvanute omadest.

Sellest lähtuvalt pöörati antud töös tähelepanu õpilaste endi tõlgendustele ja arusaamadele raskekujulise koolivägivalla käsitlemisel. Käesoleva töö uurimisprobleem seisnes vajaduses uurida, mida lapsed peavad raskekujuliseks vägivallaks, millised erinevused ilmnevad poiste ja tüdrukute suhtumises antud nähtusesse ning kuidas õpilased käsitlevad koolivägivalla raskemaid/kergemaid variante. Selle teada saamiseks püstitati magistritööle järgnevad uurimisküsimused:

1. Milliste kategooriate abil kirjeldavad õpilased raskekujulist koolivägivalda?
2. Millised põhifaktorid eristuvad põhikooli õpilaste raskekujulise koolivägivalla käsitluses?
3. Milliste faktorväärtuste osas on poiste ja tüdrukute hinnangud koolivägivalla nähtuste raskusele erinevad?

Antud peatükis interpreteeritakse saadud tulemusi.

4.1. Koolivägivalla nähtust kirjeldavad kategooriad

Töö esimeseks uurimisküsimuseks oli see, et milliste kategooriate abil kirjeldavad õpilased raskekujulist koolivägivalda. Tulemused näitasid, et õpilased kirjeldasid raskekujulist koolivägivalda 65 põhikategooria abil, mis sisaldasid endas kokku 1411 mainingut.

Kõige üldisemalt võib välja tuua, et põhikategooriad esindavad nii kergemaid kui ka raskekujulisemaid füüsilise ja vaimse vägivalla tunnusjooni. Suurima esinemissagedusega kategooriaks on „kehaline vägivald“ (8,2% mainingute koguhulgast), mis koondab enda alla allkategooriaid nagu näiteks, luumurrud, näkku löömine, vigastatakse füüsiliselt, valusalt näpistamine jne. Suurte esinemissagedustega kategooriateks on ka kiusamine (6,2%) ning norimine (5,9%). Nende kategooriate puhul võib märgata, et need koondavad tunnuseid, mis on teistes koolivägivalla puudutavates uurimustes samuti käsitlust leidnud (Aluede et al. s.a.; O'Moore, 2006; Vaheer, 2002). Seevastu suure esinemissagedusega peksmine (7,4%) ja

inimese hävitamine (5,2%) on mõnevõrra vähem käsitletud. Nende allkategoriaid, nagu näiteks tapmist, püssist maha laskmist, kambaga peksmist on kirjeldanud nii Dupner ja Meyer- Adams (2008) kui ka Gumpel ja Meadan (2000). Lisaks sellele on Dupneri ja Meyer-Adamsi (2008) uuringus ära toodud vägistamine (käesolevas töös esinemissagedusega 2%).

Käesolevast tööst selgusid eraldi kategooriatena ähvardamine (4,7%), mõnitamine (3,8%), narrimine (2,9%), asjade ära võtmine (2,5%) /lõhkumine (2,1%), tõukamine (1,6%), loopimine (1,6%) jne. Mõnes uurimustes loetakse need üldnimetajate vaimne ja füüsiline vägivald alla (Kõiv, 2003; O'Moore, 2006; Vaher, 2002). Vandalismi (2,8%) ja varastamist (1,6%) kirjeldavad aga Benitez ja Justicia (2006) kui agressiivset käitumist.

Suure esinemissagedusega (4,7%) oli kategooria õpetaja tegevus, mis sisaldas endas õpetajate nii psühholoogilist (hindab ebaõiglaselt, mõnitab) kui ka füüsilist (lööb, ahistab) väärkohtlemist õpilaste suhtes. Teoreetilistes uurimustes on enamjaolt välja toodud õpetajate psühholoogiline vägivald õpilaste suhtes (Dupner & Meyer - Adams, 2008; Pettai & Proos, 2003). Füüsiliste ilmingute kohta käesoleva töö teoreetilist osa luues viiteid ei leitud. Kategooria õpilaselt- õpetajale oli tunduvalt väiksema esinemissagedusega (1,6%) ning kätkes endas enamjaolt vaimse vägivalla ilminguid. Kategoorias välja toodud norimist, õpetajale vastu hakkamist ning solvamist on oma uurimuses kirjeldanud ka Põlgast (2010).

Kategooriaid, mis kirjeldavad inimeste omavahelisi suhteid, on samuti mitmeid: tõrjumine (0,9%), omavaheline halb läbisaamine (0,7%), aga ka hüüdnimede panemine (0,6%), sõimamine (0,5%), laimamine (0,4%). Hoolimata sellest, et need kategooriad pole väga suurte esinemissagedustega, tuleks siiski arvestada, et kõik koos moodustavad nad tõsiseltvõetava kogusumma, mis näitab omavahelise hea läbisaamise olulisust õpilaste arvamustes. Teoreetilistes uurimustes on käsitletud sotsiaalset võõrandamist ja suhetevahelist kiusamist, mis koondavad enda alla tunnusjooned tõrjumine, laimamine ja hüüdnimede panemine (Aluede et al., s.a.; Sharp & Smith, 2004; Schildt 2002).

Leidus ka kategooriaid, mis ei moodustanud sisuliselt eristatavat kategooriate rühma. Samuti ei leitud ühestki refereeritud uuringust nendekohaseid viiteid: kummituba (0,3%), mõlisemine (0,2%), katsete tegemine (0,1%) jne. Siiski tuleks silmas pidada fakti, et õpilaste arvamuses on need leidnud kajastamist. See omakorda annab aga alust arvata, et õpilastel on koolikeskkonnas nendega olnud kas otsene või kaudne kokkupuude.

Kokkuvõtteks võib öelda, et leitud 65 kategooriat kirjeldavad uuritava valimi õpilaste nägemust koolivägivalla nähtusest, mida nemad pidasid rasketeks. Kõige üldisemalt võib eristada vaimseid ja füüsilisi koolivägivalla ilminguid koos sisuliste erisustega. Samas võib tinglikult eristada ka „kergemaid“ ning „raskemaid“ koolivägivalla tunnusjooni. See, kui

eriilmelise pildi annab koolivägivalla kategooriate- allkategooriate tabel, viitab, kuivõrd keeruline on tegelikult uuritav nähtus õpilaste nägemuses.

4.2. Koolivägivalla nähtuste hinnangute faktorstruktuur

Teiseks uurimisküsimuseks oli see, et millised põhifaktorid eristuvad põhikooli õpilaste raskekujulise koolivägivalla käsitluses. Faktoranalüüs võimaldas eristada 5 faktorit: koolikiusu - faktorit, kooliterrori - faktorit, peksu - faktorit, õpetaja kiusamise - faktorit ning sotsiaalse võõrandamise - faktorit.

Esimene faktor – koolikiusu, kirjeldab raskekujulist koolivägivalda iseloomustavatest tunnustest 20,1%, olles seega raskusastet mõõtvaks peatunnuseks. Faktori alla koondunud tunnusjooned (vt. tabel 3) on seotud koolikiusu ilmingutega. Kuigi raskekujulise koolivägivalla vabakirjeldustes võis märgata kategooriaid, mis esindasid koolikiusu füüsilist ja vaimset külge, siis faktoranalüüsil ei eristunud eraldi faktoritena nimetatud kahte aspekti. Faktoranalüüsil eristunud koolikiusu faktor sisaldab nii füüsilisi (löömine) kui ka vaimseid (norimine, mõnitamine, solvamine jne.) tunnusjooni. Ka uurijad on kõige põhjalikumalt käsitlenud koolikiusu vaimseid ja füüsilisi aspekte (Aluede et al.; Kõiv, 2006; Sharp & Smith, 2004; Vaher, 2002). Vaimse vägivalla tunnusjooned, nagu näiteks norimine, mõnitamine, sõimamine, solvamine on leidnud kajastamist enamikes koolikiusamist puudutavates uuringutes (Schildt, 2002; Sharp & Smith, 2004; Vaher, 2002). Löömist, ühte füüsilise vägivalla ilmingut, tuuakse samuti välja enamikes uurimustes (Nansel et al, 2001; Sharp & Smith, 2004; Vaher, 2002). Seega võib väita, et koolikiusu uurijate poolt käsitletud sisulised aspektid on üldjoontes hõlmatud koolikiusu - faktori poolt. Põhjus, miks faktor 1 on kaalukaim peitub ilmselt asjaolus, et koolikiusuga on tulnud õpilastel koolikeskkonnas kõige rohkem kokku puutuda. Kui mitte kiusajana või kiusatavana, siis vähemasti kõrvaltvaatajana on igal õpilasel kogemus selle nähtusega olemas. See aga, et õpilased hindavad koolikiusu erinevaid tunnusjooni raskekujuliseks, viitab otseselt asjaolule, et see mõjutab õpilasi sügavalt. Ka koolivägivalla pidev aktuaalsus nii koolis kui ka meedias, on aidanud kaasa õpilaste teadvustamisele koolivägivallast kui ühest suurimast probleemist tänapäeva koolis (Kõiv, 2001). Koolikiusu - faktori kaalukaimaks osutumine ilmestab hästi seda, kuivõrd erinevalt võivad inimesed tajuda koolivägivalla nähtusi. Isegi kui tundub, et mõni koolikiusu – faktori poolt hõlmatav tunnusjoon on pealtnäha leebe, siis seda kõnekam on see, et õpilane on hinnanud seda raskekujuliseks.

Kooliterrori - faktor kirjeldab raskekujulist koolivägivalda iseloomustavatest tunnustest 19%, olles sellega teiseks oluliseks raskusastet mõõtvaks tunnuseks. Faktori alla koondunud

tunnused on enamjaolt kõige raskekujulisemat laadi (näiteks, õpilase tapmine, püssiga ähvardamine, koolis vägistamine, koolile pannakse pomm alla). Ka võib täheldada, et õpilased oma hinnangutes on eelistanud väga selgelt määratletud akte. Näiteks, tapmisele õpilase tapmist, ähvardamisele püssiga ähvardamist, vägistamisele koolis vägistamist. Lisaks võib kooliterrori- faktori puhul välja tuua asjaolu, et kuigi selles sisalduvad tunnusjooned on kõik füüsilist vägivalda kirjeldavad, põhjustavad need asjaosalistele ka vaimseid üleelamisi. Kuigi Eesti koolides pole teadaolevalt enamiku kooliterrori faktori alla kuuluvate tunnusjoontega kokkupuudet olnud, hindavad õpilased neid siiski raskekujuliseks. See on hea, sest palju murettekitavam oleks see, kui õpilased ei pea tapmist, vägistamist vms. raskeks. Samas ei ole Eesti ühiskond kaitstud koolitapmistest eest. Varemalt võisid Ameerika koolitulistamised tunduda meie jaoks kauge probleemina, kuid nüüd on olukord teine, sest Soome koolides aset leidnud tapmised peaksid olema otseseks ohutuleks. Kui koolivägivalla tagajärjel on keegi hukkunud või tõsiselt vigi saanud, siis ei saa seda nähtust enam piiritleda üksnes nõ leebete vormidega. Vaadeldes erinevate maade koolivägivalla käsitlusi, siis välismaistes uurimustes (Dupner & Meyer - Adams, 2008; Gumpel & Meadan, 2000) on tapmist, pussitamist, tulistamist, seksuaalset väärkohtlemist kajastatud, seda aga mõnevõrra üldistatult. Autor kättesaadavas Eestimaises teaduskirjanduses ei kohanud koolivägivalla teemalistes uuringutes viiteid tapmistele, ega ka ülejäänutele surmaga või üliraskeid kehavigastusi tekitavatele tunnusjoontele.

Nii koolikiusu - faktorit kui ka kooliterrori - faktorit võiks pidada koolivägivalla nähtuste raskuse hinnangute latentseteks peateguriteks.

Kolmas faktor on peksu - faktor, mis kirjeldab lähtetunnuste variatiivsusest ära 10%. Faktori alla koondunud tunnusjooned hõlmavad füüsilist vägivalda (näiteks, peksmine, kallale tulek, kehavigastuste tekitamine jne). Mõnevõrra küsitav on tunnusjoon „ähvardatakse, et midagi saada“, sest kuna pole täpsustatud, kuidas ähvardamist läbi viiakse, võib see viidata ka vaimsele vägivallale. Uurijad liigitavadki ähvardamise üldjuhul vaimse vägivalla alla (Aluede et. al, s.a; Vaher, 2002). Huvitav on ka asjaolu, et erinevates uuringutes tuuakse füüsilise vägivalla puhul enamjaolt välja löömine (Kõiv, 2006; Schildt, 2002; Sharp & Smith, 2004; Vaher, 2002), peksmist aga ei käsitleta. Samas ei saa löömist ja peksmist kuidagi samastada, sest viimane viitab tunduvalt tõsisematele tagajärgedele kui esimene, mis tihtilugu on ühekordne pahatahtlik akt. Peksu - faktori alla koondunud aktid võiksid kuuluda ka Benitez ja Justicia (2006) poolt välja toodud agressiivse käitumise tunnusjoonte sekka. Agressiivsusega käsitlevad nad nii füüsilist rünnakut kui ka ähvardamist. Ent samas on selline määratlus liialt üldine. Faktoris sattunud tunnusjoonte näol on tegemist õpilaste poolt eriti raskeks hinnatud

koolivägivalda nähtusega, mistõttu näiteks „kooliteel peksmine“ näitab kuivõrd oluline on tunnusjoone täpne määratlus. Antud juhul on sisse toodud toimumiskoha aspekt – koolitee, mis viitab otseselt asjaolule, et õpilaste poolt tingib suhtumise nähtusesse, mitte ainult akt ise (“peksmine”), vaid see, kelle vastu, kelle poolt või kus see toimub. Käesoleva faktori ilmumine iseseisvana, kooliterrori faktorist eraldi, on huvitav. Teoreetiliselt on ka peksmine raskekujuline, mille tagajärjel võib surma saada. Ent antud juhul tundub, et õpilased peksmist selliselt ei määratlenud, lugedes seda mõnevõrra teistsuguseks nõ kergemaks, kui kooliterrori - faktori alla kuuluvaid tunnusjooni.

Õpetaja kiusamise - faktor kirjeldab ära 6% lähtetunnuste variatiivsusest. Tegu on faktoriga, mis koondab pahatahtlikke aktsioone õpetaja vastu. Antud juhul kuuluvad kõik kolm eristunud tunnusjoont vaimse vägivalla alla – solvamine, mõnitamine ja vastuhakkamine. On hea, et õpilased hindavad raskekujuliseks seda, kui õpetajat kiusatakse. See näitab, et õpetajate vastu on säilinud lugupidamine ja respekt. On selge, et kui õpilased tunnis õpetajat kiusavad, siis on häiritud nii õppetegevus kui ka üldine klassi mikrokliima. Ilmselt need, kes käivad koolis eesmärgiga targaks saada, hindavadki sellist teguviisi raskekujulisemaks. Need, kelle prioriteedid on suunatud mujale, jätab see suhteliselt üksikõikseks. Õpetaja kiusamise - faktorist ei ilmnenu ühtki füüsilise vägivalla tunnusjoont. Ka õpetaja kiusamist õpilaste poolt käsitletavatest uuringutest ei leitud füüsilistele ilmingutele viiteid (Põlgast, 2010). Küll aga tõi Põlgasti (2010) uurimus välja, et õpetajad on kogenud õpilaste poolset vägivaldat järgmistes aspektides: põhjendamatu esitatud nõudmised, karjumine, solvamine, hüüdnimede panemine. Samad tunnusjooned tõi õpilased välja ka oma vabakirjeldustes, kus iseloomustati raskekujulist koolivägivalda. Klassis, kus õpetajat ei austata, on ilmselt raske õpetada kui ka õppida neil, kes seda teha tahavad. Kiusamine õpilaste poolt võib viia omakorda vajaduseni õpetajal ennast kehtestada. Mitmed uurijad (Dupner & Meyer - Adams, 2008; Pettai & Proos, 2003) on välja toonud, et selleks kasutavad nad ennekõike vaimset vägivaldat (karjumine, õpilaste naeruvääristamine klassi ees, mõnitamine). Seega on õpetajate kiusamine tihedalt seotud sellega, et õpetaja ise nõ kiusab.

6% lähtetunnuste variatiivsusest kirjeldab ära viimane viies faktor, milleks on sotsiaalse võõrandamise - faktor. Koondab see endas kahte tunnusjoont – klassikaaslased ei saa omavahel läbi ja kaasõpilaste poolt tõrjumine. Need tunnusjooned viitavad olukorrale, kus suurem hulk õpilasi on pööranud üksikindiviidi vastu (kaasõpilaste poolt tõrjumine, vältimine). Käesolevas faktoris sisalduv „klassikaaslased ei saa omavahel läbi“ viitab aga probleemidele suhetes. Sotsiaalse võõrandamise - faktor peegeldab omavahelise suhtlemise

olulisust õpilaste hinnangutes. Oluline pole ainult üksikisik, vaid kogu klass ja selle positiivne mikrokliima.

Sotsiaalsed võõrandamist, kui ühte kiusamise vormi, on ka varemalt uurijate poolt käsitletud (Aluede et al., s.a.; Schildt, 2002). Aluede et al (s.a) toob selle vormi tunnusjoontena välja kaks: seltskonnast välja tõrjumise ja vältimise. Lisaks sotsiaalsele võõrandamisele on suhted koolikaaslaste vahel leidnud kajastamist ka suhetevahelise kiusamise (Aluede et. al., s.a), ning emotsionaalse kuritahtlikkuse (O'Moore, 2006) nime all. Käesolev faktor esindab hästi seda, kui olulised on tänapäeval suhted. Sullivan et al. (2004) uurimistulemused näitasid, et õpilased, kellel puudub teiste toetus või on see väga vähene, on tunduvalt vähem kaitstud kiusajate rünnakute eest. Strömpl'i (2008) uurimusest selgus, et põhikooli õpilased loevad kõige hirmuäratavamaks ignoreerimist teiste poolt. See ilmestab hästi seda, et suhted kujundavad nii staatuse ühiskonnas, kui ka koolis.

4.3. Raskekujulise koolivägivalla käsitlese soolised erinevused

Kolmandale uurimisküsimusele, milliste faktorväärtuste osas on poiste ja tüdrukute hinnangud koolivägivalla nähtuste raskusele erinevad, vastamiseks arvutati faktoranalüüsil välja vajalikud statistikud (tabel 4 ja 5).

Tabel 4. Statistikud

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
	P-1 T-2					Lower Bound	Upper Bound		
Faktor 1: koolikius	1,00	92	-,0774713	1,06472445	,11100520	-,2979695	,1430269	-2,69864	2,25270
	2,00	109	,0653886	,94192825	,09022036	-,1134438	,2442210	-2,32356	2,15941
	Total	201	,0000000	1,00000000	,07053456	-,1390868	,1390868	-2,69864	2,25270
Faktor 2: kooliterror	1,00	92	-,1630362	1,12947914	,11775634	-,3969447	,0708723	-5,10279	1,04939
	2,00	109	,1376086	,85742792	,08212670	-,0251808	,3003979	-4,40672	1,07749
	Total	201	,0000000	1,00000000	,07053456	-,1390868	,1390868	-5,10279	1,07749
Faktor 3: peksmine	1,00	92	-,1552693	1,03400372	,10780234	-,3694054	,0588668	-3,19589	1,79122
	2,00	109	,1310530	,95556875	,09152689	-,0503692	,3124751	-3,46615	1,47844
	Total	201	,0000000	1,00000000	,07053456	-,1390868	,1390868	-3,46615	1,79122
Faktor 4: õpetaja kiusamine	1,00	92	,0849867	1,07285406	,11185277	-,1371950	,3071685	-2,37568	2,03212
	2,00	109	-,0717319	,93309625	,08937441	-,2488875	,1054237	-2,62196	1,81515
	Total	201	,0000000	1,00000000	,07053456	-,1390868	,1390868	-2,62196	2,03212
Faktor 5: sots.võõrandamine	1,00	92	-,1133868	,94074087	,09807902	-,3082087	,0814351	-2,50161	2,53726
	2,00	109	,0957026	1,04209755	,09981484	-,1021477	,2935530	-2,62711	3,52889
	Total	201	,0000000	1,00000000	,07053456	-,1390868	,1390868	-2,62711	3,52889

Tabel 5. ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Faktor 1: koolikius	Between Groups	1,018	1	1,018	1,018	0,314
	Within Groups	198,982	199	1		
	Total	200	200			
Faktor 2: kooliterror	Between Groups	4,509	1	4,509	4,59	0,033
	Within Groups	195,491	199	0,982		
	Total	200	200			
Faktor 3: peksmine	Between Groups	4,09	1	4,09	4,155	0,049
	Within Groups	195,91	199	0,984		
	Total	200	200			
Faktor 4: õpetaja kiusamine	Between Groups	1,225	1	1,225	1,227	0,269
	Within Groups	198,775	199	0,999		
	Total	200	200			
Faktor 5: sots. võõrandamine	Between Groups	2,181	1	2,181	2,194	0,14
	Within Groups	197,819	199	0,994		
	Total	200	200			

Tabelid 4 ja 5 näitavad võimaldavad võrrelda poiste ja tüdrukute hinnanguid uuritavale nähtusele – raskekujuline koolivägivald. Tabelist 4 saab otsuse langetada keskmiste usaldusintervallide põhjal ja tabelis 5 tehakse võrdlus F-statistiku abil.

Vaadeldes tabelit 5, siis võib märgata, et erinevused tüdrukute ja poiste raskekujulise koolivägivalla käsitluses ilmnevad kahe faktori osas: kooliterror ja peksmine, kus F statistiku väärtus on vastavalt 4,59 ja 4,155. Tabelist 4 on näha, et poiste kooliterrori - faktori usaldusintervalli väärtuseks on -,1630362 ja peksu - faktoril -,1552693. Tüdrukutel vastavalt ,1376086 ja ,1310530. Kuna poiste antud faktorite keskmiste väärtuste ees on miinusmärk, siis järeldub siit, et nende faktorite poolt hõlmata vaid koolivägivalla nähtusi hindavad poisid oluliselt vähemal määral raskeks kui tüdrukud ehk teisiti, tüdrukud peavad antud faktoritesse kuuluvaid nähtusi enam raskete vägivallanähtuste hulka kuuluvaks. Seega nimetatud kaks faktorit on seotud sootunnusega.

Oletatavaid põhjuseid, miks poisid hindavad kooliterrori - ja peksu - faktorit vähem rasketeks kui tüdrukud, on mitmeid. Samuti võib nende põhjuste välja toomisel toetuda varem läbi viidud uurimustele. Mitmed autorid on oma töödes rõhutanud, et poisid kasutavad tüdrukutest enam füüsilist vägivalda (Carren & Kellner, 2009; Hutchinson, 2005; Larson, 2008). Kui vaadelda kooliterrori - ja peksu - faktori alla koondunud tunnusjooni, siis on tegemist enamjaolt just füüsilist vägivalda kirjeldavate aktidega. Seega võib oletatavalt väita, et poiste jaoks pole nendes kahes faktoris leitavad tunnusjooned nii raskekujulised kui

tüdrukute jaoks, sest füüsilise vägivalda kasutamine on neile iseloomulik ja sagedasem käitumisviis. Poiste vägivaldsust käsitlevad uuringud näitavad, et poisid kasutavad vägivalda oma staatuse ja populaarsuse tõstmiseks koolis (Huuki, 2002; Radojkovic, 2007). Põhjuseid, miks nad seda läbi vägivalda proovivad saavutada, võib otsida soolisest eripärasest ja identiteedist. Nimelt, teatud vägivaldsus kuulub maskuliinsuse juurde. Huuki (2002) uurimus näitab, et eri kultuurides on poiste vägivaldsus aktsepteeritud viis olla mees/poiss. Seega võib hüpoteetiliselt väita, et peksmine ja vägivald pole sageli poiste tõlgenduses mitte nii väga vägivald, vaid pigem oma meheliku külje näitamise vahend. Poiste omavaheline vägivald kuulub suhtlemise juurde, demonstreerimaks oma mehelikkust ja tugevust. Nii poisid kui ka tüdrukud on välja toonud, et poiste kaklemine polegi niivõrd taunimisväärne kui seda on näiteks tüdrukute oma (Selg et al., 2006). See näitab, et õpilased suhtuvad poiste vägivaldusesse aktsepteeritavalt. Radojkovic (2007) on kirjutanud, et lastele hakatakse väga varakult selgitama meheks/naiseks olemise rolli ühiskonnas. Thomas ja Smith (2004) on samuti kirjeldanud traditsioonilise sugudevahelise rolli õpetamist lastele, mis julgustab poisse olema tugevad ja domineerivad ning tüdrukutel passiivsed, vaoshoitud. Seega võib välja tuua, et teatud määral tingib poiste vägivaldsuse staatus ühiskonnas – olla mees.

Tüdrukud kasutavad enamjaolt vaimset vägivalda (Carren & Kellner, 2009; Hutchinson, 2005; Larson, 2008), mistõttu on ka loogiline, et nad hindavad füüsilise vägivalda kasutamist poistest erinevalt - antud töös raskekujulisemaks. Ent on ka uurimusi, kus tüdrukute endi vägivalda tõlgendustes võib välja tuua, et nad hindavad vaimset vägivalda hullemaks kui füüsilist (Radojkovic, 2007; Selg et al., 2006). Põhjendusena on nad välja toonud kolm asjaolu: esiteks, esineb seda koolis rohkem. Teiseks, puutuvad tüdrukud vaimse vägivaldaga rohkem kokku, sest kasutavad seda füüsilisest vägivaldast enam. Kolmandaks, viibides enamiku aja tüdrukute seltskonnas, saadakse varem või hiljem vaimse vägivalda ohvriks. Poiste vägivalda tõlgenduste puhul pole tulemused nii selgepiirilised. Kui Selg et al. (2006) uurimuses pidasid poisid, tüdrukutega sarnaselt, hullemaks vaimset vägivalda, siis Radojkovici (2007) töö puhul oli arvamusi pooleks. Raskemaks peeti nii vaimset kui ka füüsilist vägivalda.

Erinevused, mis ilmneseid käsitletud uurimustest seoses õpilaste vägivalda tõlgendustega ja käesoleva töö tulemuste vahel, sõltuvad suuresti kasutatud tööde metoodikast. Uurijate Radojkovici (2007) ja Selg et al. (2006) keskendusid õpilaste individuaalsele nägemusele, kasutades uuringuks intervjuusid. Seega saadud tulemustes domineeris intervjuueeritava isiklik kokkupuude ja suhe uuritavasse nähtusesse – koolivägivald. Käesolevas töös hinnati koolivägivalda läbi 146 õpilaste poolt välja toodud tunnusjoone, mis andsid uuritavas

nähtusest väga põhjaliku pildi. Kuna uuritavatel puudus ilmselt paljude tunnusjoontega isiklik kogemus (näiteks, tapmine, vägistamine jne), siis lähtus hinnangute andmine individuaalsest tunnetusest ning seda kõnekamad on leitud tulemused.

Käesoleva töö teoreetilises osas arutlesin selle üle, et huvitav oleks teada, kuidas ja kui raskeks hindavad poisid erinevaid füüsilise vägivalla tunnusoone. Kas tüdrukud, kes eelistavad füüsilisele pigem vaimset vägivalda, hindavad esimest erinevalt. Käesolevast tööst saadud tulemuste põhjal võib välja tuua, et tõepoolest ilmneb poiste ja tüdrukute vahel erinevus. Poisid, kes kasutavad koolivägivallas rohkem füüsilist vägivalda, hindavad seda vähem raskekujuliseks. Põhjuseid, miks see nii on võib otsida poiste agressiivsemast loomust, pidevast vajadusest tõsta oma populaarsust ja staatust kaaslaste seas, aga ka oskamatuses panna ennast maksma muul moel kui vägivald.

Kokkuvõte

Koolivägivald on tänapäeva koolielu üks tõsisemaid probleeme, mistõttu huvi selle nähtuse uurimise ja lahendamise vastu on suur. Ka käesolev uurimus keskendub koolivägivallale, aga seda põhikooli õpilaste seisukohalt lähtuvalt.

Antud töö eesmärgiks oli välja selgitada raskekujulise koolivägivalla nähtuse käsitluse faktorstruktuur ja soolised iseärasused põhikooli vanema astme õpilaste puhul. Eesmärgi saavutamiseks püstitati tööle järgmised uurimusküsimused:

1. Milliste kategooriate abil kirjeldavad õpilased raskekujulist koolivägivalda?
2. Millised põhifaktorid eristuvad põhikooli õpilaste raskekujulise koolivägivalla käsitluses?
3. Milliste faktorväärtuste osas on poiste ja tüdrukute hinnangud koolivägivalla nähtuste raskusele erinevad?

Magistritöö mõõtvahendiks oli küsimustik, mis koostati õpilaste poolt raskekujulise koolivägivalla vabakirjeldustega kogutud andmetest lähtudes. Küsimustik koosnes 146 raskekujulise koolivägivalla tunnusjoonest, mis olid varustatud skaalaga 1 - 7, kus 7 tähistas väga rasket koolivägivalda. Küsimustikule vastas kokku 205 Viljandimaa gümnaasiumide 7-9 klasside õpilast. Neist 93 olid poisid ja 112 tüdrukud.

Töö tulemusena selgusid vastused varem püstitatud uurimusküsimustele. Nimelt, õpilased kirjeldasid raskekujulist koolivägivalda 65 põhikategooria abil, mis sisaldasid endas kokku 1411 mainingut.

Küsimustikuga, kus õpilased hindasid koolivägivalla nähtuste raskusastet, kogutud andmetele rakendatud uuriv (ekploratiivne) faktoranalüüs võimaldas välja eraldada viis põhifaktorit:

1. **koolikius**
2. **kooliterror**
3. **peksmine**
4. **õpetaja kiusamine**
5. **sotsiaalne võõrandamine.**

Erinevused tüdrukute ja poiste raskekujulise koolivägivalla käsitluses ilmnasid kahe faktori osas: **kooliterror** ja **peksmine**. Neis kahes faktoris hõlmatavaid koolivägivalla nähtusi hindasid poisid oluliselt vähemal määral rasketeks kui tüdrukud. Seega nimetatud kaks faktorit olid seotud sootunnusega. Ülejäänud faktorite osas olulised soolised erinevused puudusid.

Saadud tulemusi sellest, millised faktorid toimivad õpilaste poolt koolivägivalla nähtuste raskusastme hindamisel, on võimalik kasutada koolivägivalda ennetava kasvatustöö sisu organiseerimisel. Ühtlasi on uurimistöö tulemusi võimalik kasutada lähtekohana edasiste uuringute läbiviimisel, õpilaste poolt koolivägivalla nähtuste hindamise faktormudelite täpsustamiseks.

Summary

Bullying is one of the most serious issues in today's school life, which is why the investigation and resolution of the phenomenon draws much interest. The present study also focuses on the issue, but from the perspective of the primary school students.

The aim of this study was to determine the factors involved with severe school violence and to determine the gender differences in senior cycle student opinions towards school violence. To achieve this objective, following questions were asked in order to conduct research:

1. What categories do students use to describe severe school violence?
2. What are the main factors distinguished in primary school student's understanding of school violence?
3. In case of which determined factors do the assessments of boys and girls towards the severity of school violence differentiate?

The measurement tool of the Master's Thesis was a questionnaire, which was formed based on the descriptions of students. The questionnaire consisted of 146 baseline characteristics of severe school violence, and was equipped with a scale of 1-7, in which 7 would be a very severe school violence. A total of 205 7th- 9th grade students from Viljandimaa gymnasiums replied to the questionnaire. Of these students, 93 were boys and 112 girls.

The study also provided answers to research questions raised earlier. The students described severe school violence by 65 main categories, which includes a total of 1,411 sub-categories.

The questionnaire in which students evaluated the severity of school violence and the investigative factor analysis applied to the collected data, made it possible to distinguish five main factors:

- 1. school bullying**
- 2. school terror**
- 3. beating**
- 4. bullying by teacher**
- 5. social alienating-factor**

Differing opinions of girls and boys towards severe violence emerged in two factors: school terror and beating. The violence within these two factors were evaluated by boys to be

significantly less severe than by girls. Thus, these two factors were related to gender characteristics.

The results obtained from applying different factors into assessing the level of severity of school violence can be used to organize the content of education, which deals with violence prevention. It is also possible to use the research results as a starting point for further studies, to clarify and refine the factor models.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

KASUTATUD KIRJANDUS

Aluede, O., Adeleke, F., Omoike, D., & Afen - Akpaida, J. A. (s.a.). Review of the Extent, Nature, Characteristics and Effects of Bullying Behaviour in Schools. *Journal of Instructional Psychology* 35 (2), 151–158.

Artz, S., & Nicholson, D. (s.a.). *Agressiivsed tüdrukud*. Külastatud 24. 01.2012, aadressil http://www.naistetugi.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=81

Baldry, A. C. (2003). Bullying in Schools and Exposure to Domestic Violence. *Child Abuse and Neglect*. 27 (2003), 713–732.

Benitez, J. L., & Justicia, F. (2006). Bullying: Description and Analysis of The Phenomenon. *Journal of Research in Educational Psychology*. 9 (4), 151–170.

Carran, T. D., & Kellner, H. M. (2009). Characteristics of Bullies and Victims Among Students With Emotional Disturbance Attending Approved Private Special Education Schools. *Behavioral Disorders* 34(3), 151–163.

Dupner, D. R., & Meyer - Adams, N. (2008). Lower- level violence- neglected aspect of school culture. Ballantine, J. H., & Spade. J. J. (Eds.), *Schools and Society. A Sociological Approach to Education* (pp. 164–170). Belmont: Wodsworth/Thomson.

Estevez, E., Murgui, S., & Musitu, G. (2009). Psychological Adjustment in Bullies and Victims of School Violence. *European Journal of Psychology of Education* 14 (4), 473–483.

Garner (Eds.). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying* (pp.17–42). Kalifornia: Corwin Press.

Gumpel, T. P. & Meadan, H. (2000). Children`s perceptions of school-based violence. *British Journal of Educational Psychology* 70, 391–404.

Huuki, T. (2003). Popularity, Real Lads and Violence on the Social Field of School. Sunnari, V., Kangasvuo, J.; Heikkinen, M. (Eds.), *Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments* (pp. 38–57). Oulu: Oulu University Press.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying Basics. In D. Stollenwerk, A. Scott, & E. Hutchinson, A. (2005). *Definitions, prevalence and sources of violence in the UK*. Külastatud 09.märtsil, 2011, aadressil

<http://www.bullying-in-school.info/en/content/facts-figures/sbv-in-europe/uk-full-text.html>

Kasik, R.(2002). Tekstil on mitu palet. Kogumikus R. Kasik (Toim.), *Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianaküüsist* (lk. 7–11). Tartu:Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kasik, R. (2004). Interpersonaalse tähenduse konstrueerimine – ühe intervjuu analüüs. Kogumikus R. Kasik (Toim.), *Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs* (lk. 33–50). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Kehoe, J. (s.a.). *What Is the Definition of School Violence?* Külastatud 20. Detsembril, 2011, aadressil

http://www.ehow.com/facts_5752066_definition-school-violence_.html

Kukk, I. (2002). Blankett suhtluses. Kogumikus R.Kasik (Toim), *Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist* (lk. 47–63). Tartu: Ülikooli Kirjastus.

Kõiv, K. (2001). *Koolivägivalla mitu palet. Lastekaitse Liidu konverents “Ei vägivallale”. Konverentsi materjalid*. Tallinn: Lastekaitse Liit.

Kõiv, K. (2002). Koolikiusamine - ja vägivald. *Haridus*, nr 6, lk 49–50.

Kõiv, K. (2003). *Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik III*. Tartu: OÜ Vali Press.

Kõiv, K. (2006). *Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt*. Tartu: OÜ Vali Press.

- Larson, J. (2008). Angry and Aggressive Students. *The National Association by the Secondary School Principals*. 48–52.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools – a research of gender differences. *School Psychology International* 27, 1–14.
- Lockwood, D. (1997). Violence In Middle School and High School Students. Analysis and Implications for Prevention. *National Institute of Justice. Research In Brief*. 1–9.
- Logue, J. N. (2008). Violent Death in American Schools in the 21st Century: Reflections Following the 2006 Amish School Shooting. *Journal of School Health* 78 (1), 58–61.
- Meyer- Adams, N., & Conner, T, B. (2008). School violence: Bullying Behaviors and the Psychosocial School Environment in Middle Schools. *Children & School* 30 (4), 211–221.
- Nanase, T, R., Overpeck, M., Pilla, R, S., Ruan, W J., Simons-Morton, B., & Scheidt, R. (2001) Bullying Behaviors Among US youth: Prevalence and Association With Psychosocial Adjustment. *JAMA* (285), 2094–2110.
- Naruskov, K. (2009). *Küberkiusamine kolme Tartu linna ja kolme Tartu maakonna kooli näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Niglas, K. (2005). *Faktoranalüüs*. Külastatud 02.01.2012, aadressil [Http://www.cs.tlu.ee/~katrin/sisu/materjalid/opmat/jatk/faktor.pdf](http://www.cs.tlu.ee/~katrin/sisu/materjalid/opmat/jatk/faktor.pdf)
- Olweus, D. (1999). Sweden. In P.K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R Catalano & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (pp. 7–12). London: Routledge.
- O'Moore, M. (2006). *Defining Violence: Towards A Pupils Based Definition*. Dublin: Trinity College.

Pettai, I., & Proos, I. (2003). Vägivald ja naiste tervis. Sotsioloogilise uuringu materjalid. Tallinn: Avatud Eesti Fond.

Põlgast, A. (2010). *Sekkumine kiusamiskäitumisse klassi tasandil*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Radojkovic, K. (2007). *School Violence and Gender. Perceptions of Pupils and School Staff in One School in Belgrade/Serbia*. University of Göteborg.

Resolution Research. (2012). Külastatud 04.04.2012, aadressil <http://www.resolutionresearch.com/results-calculate.html>

Salla, J. (koost). (2010). *Alaealiste vägivallakuritegevus*. Tallinn: Justiitsministeerium.

Schildt, C. W. (2002). A Study in Behavior and Attitudes with Regard to Bullying Through the Development and Implementation of a Bully-Proofing Program. The Graduate College University of Wisconsin - Stout.

Schäfer, M. & Korn, S. (2001). Tackling violence in School: A report from Germany. Külastatud 13.01.2012, aadressil <http://www.goldsmiths.ac.uk/connect/reportgermany.html>

Selg, M., Strömpl, J., & Shahverdov, B. (2006). The Risk of Becoming a Victim of School Bullying: A Gendered Aspect. Atte, O., Paavilainen, E., & Pösö, T (Eds.), *Comparing Children, Families and Risks* (pp. 139–156). Tampere: Tampere University Press.

Sharp, S., & Smith, P. (2004). *Võitlus koolikiusamisega. Juhised turvalise koolikeskkonna loomiseks*. Haridus- ja Teadusministeerium.

Slee, P. T. (2003). Violence in School: An Australian commentary. In P. K. Smith (Eds.), *Violence in School: The Response in Europe*. London and New York: RoutledgeFalmer, 301–316.

Smith, P. K. (2003). Violence in school. In P. K. Smith (Eds.), *Violence in School: The Response in Europe*. London and New York: RoutledgeFalmer, 1–14.

Smokowski, R. P., & Kopasz, K. H. (2005). Bullying in School: An Overview of Types, Effects, Family Characteristics, and Intervention Strategies. *Children & School* 27 (2), 101–110.

StatSoft, Inc. (2011). Electronic Statistics Textbook. Tulsa, OK: StatSoft. Külastatud 21.02.2012, aadressil <http://www.statsoft.com/textbook/>

Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., & Šahverdov-Žarkovski, B. (2007). Eesti teismeliste vägivallatõlgendused. *Sotsiaalministeeriumi toimetised* 3, 7–121.

Strömpl, J. (2008). Noorte omavahelised vägivaldsed suhted koolis ja avalikus ruumis. Tartu: Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut.

Sullivan, K., & Cleary, M., Sullivan, G. (2004). *Kiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla*. Tartu: AS Atlex.

Thomas, S., & Smith, H. (2004). School Connectedness, Anger Behaviors, and Relationship of Violent and Nonviolent Youth. *Perspectives in Psychiatric Care*. 40 (4), 135–148.

Tilk, K. (2008). *Raskekujulise koolivägivalla faktorstruktuur õpilaste käsitluses*. Publitseerimata lõputöö. Viljandi: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia.

Tooding, L.-M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. TÜ Kirjastus.

Vadi, E. (2002). Reklaamide väärtusdiskursused. Kogumikus R. Kasik (Toim), *Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist* (lk. 152–172). Tartu: Ülikooli Kirjastus.

Vaher, A. (2002). Koolikiusamine. Laste käitumishäired. E. Korp, A. Leppiman, T. Meres, & A. Vaher (toim), *Kogumik: laps, elu, probleemid ja lahendused* (lk. 82–102). Tallinn.

Õunapuu, L. (1995). Algklassiõpilaste eneseteadvuse faktorstruktuuri iseärasused. Kogumikus E. Hiie (Toim.), *Algklassiõpetuse aktuaalseid probleeme V* (lk. 34–59). Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

Weiler, L. (1999). Girls and Violence. *DIGEST*, 143, 64–67.

Wikipedia. (2012). School Shooting. Külastatud 13. märtsil, 2012, aadressil http://en.wikipedia.org/wiki/School_shooting

World Health Organization (2002). *World Report on Violence and Health*. Külastatud 11. aprillil, 2011, aadressil <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf>.

Young, E. L., Allen, M., & Ashbaker, B. Y. (2004). Sexual Harassment. Helping Children at Home and School II: Handouts for Families and Educators. *NASP*, 99–102.

LISA 1. Küsimustik

Mina olen Tartu Ülikooli magistrant Karita Tilk. Kirjutan oma magistritööd raskekujulise koolivägivallast. Oma töös uurin, mida õpilased peavad raskekujuliseks koolivägivallaks.

Allpool küsimustikus näed väiteid, mida Sinu eakaaslased on pidanud raskekujuliseks koolivägivallaks.

Kui raskeks pead Sina järgmisi koolivägivalla nähtusi. Anna hinnang skaalal 1 kuni 7, kus 7 on eriliselt raske koolivägivald. Tee ristike sobivasse lahtrisse.

Küsimustik on anonüümne. Saadud andmeid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärgil.

Sina oled **poiss** ☐ **tüdruk** ☐

Lumepallidega loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Tullakse kallale	1	2	3	4	5	6	7
Ähvardatakse, et midagi saada	1	2	3	4	5	6	7
Teiste õpilaste peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste norimine	1	2	3	4	5	6	7
Kehavigastuste tekitamine	1	2	3	4	5	6	7
Klassikaaslased ei saa omavahel läbi	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja tapmine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste poolt tõrjumine	1	2	3	4	5	6	7
Pedofiilia koolis	1	2	3	4	5	6	7
Internetis kirjutatakse tobedaid kommentaare	1	2	3	4	5	6	7
Tõugatakse tugevasti	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja viskab millegagi õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Kooliteel peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Lõigatakse asjad puruks	1	2	3	4	5	6	7
Keegi karjub kellegi peale	1	2	3	4	5	6	7
Kõrvadest üles tõstmine	1	2	3	4	5	6	7
Pea loputamine vetsupotis	1	2	3	4	5	6	7
Kui tunnis rikutakse närve	1	2	3	4	5	6	7
Õpetajale vastuhakkamine	1	2	3	4	5	6	7
Trepist alla lükkamine	1	2	3	4	5	6	7
Nugadega loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Kasutatakse ebaviisakat kõnepruuki	1	2	3	4	5	6	7
Noaga pussitamine	1	2	3	4	5	6	7
Millegagi pähe löömine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste mõnitamine	1	2	3	4	5	6	7

Koolivara lõhkumine	1	2	3	4	5	6	7
Teiste tagant varastamine	1	2	3	4	5	6	7
Välimuse kallal norimine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja kasutab õpilast ära	1	2	3	4	5	6	7
Kui piinatakse kedagi	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste ahistamine	1	2	3	4	5	6	7
Youtube'i pannakse-video üles	1	2	3	4	5	6	7
Pommiähvarduse tegemine koolile	1	2	3	4	5	6	7
Juuste lõikumine	1	2	3	4	5	6	7
Jala taha panek	1	2	3	4	5	6	7
Söödetakse midagi vägisi sisse	1	2	3	4	5	6	7
Seotakse puu külge	1	2	3	4	5	6	7
Kiustakse, et nalja saada	1	2	3	4	5	6	7
Sunnitakse jooma	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja solvamine	1	2	3	4	5	6	7
Vigastatakse külmrelvaga	1	2	3	4	5	6	7
Inimese kägistamine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilase torkimine	1	2	3	4	5	6	7
Kellegi pihta tulistamine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste narrimine	1	2	3	4	5	6	7
Nukiraudadega andmine	1	2	3	4	5	6	7
Norimine, et on teistsuguse nahavärviga	1	2	3	4	5	6	7
Käperdamine	1	2	3	4	5	6	7
Vaieldakse omavahel	1	2	3	4	5	6	7
Kellegi peal katsete tegemine	1	2	3	4	5	6	7
Loata koolist lahkumine	1	2	3	4	5	6	7
Lüüakse jalaga tagumikku	1	2	3	4	5	6	7
Inimese põlema panek	1	2	3	4	5	6	7
Õpilase kiusamine	1	2	3	4	5	6	7
Püssiga ähvardamine	1	2	3	4	5	6	7
Koolis vägistamine	1	2	3	4	5	6	7
Teiste asjade ära võtmine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja teeb kedagi klassi ees maha	1	2	3	4	5	6	7
Tekitatakse hingevalu	1	2	3	4	5	6	7
Mõnuainete pruukimine	1	2	3	4	5	6	7
Kellegi teadmata pannakse internetti temast pilt või video	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja peksab õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Pannakse kuskile luku taha	1	2	3	4	5	6	7
Topitakse nätsu juustesse	1	2	3	4	5	6	7
Noritakse, et inimesel on teistsugune riietumisstiil	1	2	3	4	5	6	7
Põhjuseta peksa andmine	1	2	3	4	5	6	7
Sunnitakse tegema midagi rõvedat (kingi lakkuma)	1	2	3	4	5	6	7
Hirmutatakse	1	2	3	4	5	6	7
Lükatakse aknast alla	1	2	3	4	5	6	7
Koolile pannakse pomm alla	1	2	3	4	5	6	7
Kusetakse saapasse	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja on vägivaldne	1	2	3	4	5	6	7
Noritakse, et on vaene	1	2	3	4	5	6	7
Kasutatakse seksuaalselt ära	1	2	3	4	5	6	7
Kellelegi tehakse varikonto	1	2	3	4	5	6	7
Sõimatakse koledate nimedega	1	2	3	4	5	6	7
Kustutuskummi loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja tekitab õpilasele hingearme	1	2	3	4	5	6	7

Õpilase tapmine	1	2	3	4	5	6	7
Lõhutakse teiste asju	1	2	3	4	5	6	7
Kelleltki midagi välja pressima	1	2	3	4	5	6	7
Mõnitamine, et oled teistest erinev	1	2	3	4	5	6	7
Internetis saadetakse sõimukirju	1	2	3	4	5	6	7
Sunnitakse suitsetama	1	2	3	4	5	6	7
Laimu levitamine koolis	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja mõnitamine	1	2	3	4	5	6	7
Segatakse tundi	1	2	3	4	5	6	7
Omavaheline tülitsemine	1	2	3	4	5	6	7
Bussis kiusamine	1	2	3	4	5	6	7
Jalgadega peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Külmrelvaga ähvardamine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja hindab ebaõiglaselt õpilast	1	2	3	4	5	6	7
WC- sse kinni panemine	1	2	3	4	5	6	7
Alusetult süüdistamine	1	2	3	4	5	6	7
Kaigastega peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Teiste ees alandamine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja pussitamine	1	2	3	4	5	6	7
Lükatakse kuskilt alla	1	2	3	4	5	6	7
Kantakse koolis relva	1	2	3	4	5	6	7
Patsist sikutamine	1	2	3	4	5	6	7
Seotakse kuskile kinni	1	2	3	4	5	6	7
Hammustamine käest	1	2	3	4	5	6	7
Toiduga loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Välimuse pärast mõnitamine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja sikutab õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Üksteise löömine	1	2	3	4	5	6	7
Püssist maha laskmine	1	2	3	4	5	6	7
Riiete rikkumine	1	2	3	4	5	6	7
Maha sülitamine	1	2	3	4	5	6	7
Tehakse nõmedat nalja	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja mõnitab õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste poolt vältimine	1	2	3	4	5	6	7
Tatiplönnidega loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Pöösasse lükkamine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja löömine	1	2	3	4	5	6	7
Tehakse terrorismi akt	1	2	3	4	5	6	7
Kellelegi kummituba tegema	1	2	3	4	5	6	7
Jalgadega togimine	1	2	3	4	5	6	7
Kellegi peal katseid tegema	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja ahistab õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Hüüdnimedega norimine	1	2	3	4	5	6	7
Kambakesi peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Internetis kiusamine	1	2	3	4	5	6	7
Kui tehakse füüsiliselt haiget	1	2	3	4	5	6	7
Sunnitakse narkootikume proovima	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja peksmine	1	2	3	4	5	6	7
Vaimne vägivald	1	2	3	4	5	6	7
Mõlisetakse omavahel	1	2	3	4	5	6	7
Tunnete haavamine	1	2	3	4	5	6	7
Riietest sikutamine	1	2	3	4	5	6	7
Solvatakse	1	2	3	4	5	6	7

Õpilaste omavaheline kaklemine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja norimine	1	2	3	4	5	6	7
Noaga ähvardamine	1	2	3	4	5	6	7
Millegagi löömine	1	2	3	4	5	6	7
Pannakse hüüdnimi	1	2	3	4	5	6	7
Asjadega loopimine	1	2	3	4	5	6	7
Sunnitakse midagi tegema	1	2	3	4	5	6	7
Tooli alt ära tõmbamine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilase häbistamine	1	2	3	4	5	6	7
jalgadega togimine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja lööb õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste halvustamine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja kiusamine	1	2	3	4	5	6	7
Kaasõpilaste naeruvääristamine	1	2	3	4	5	6	7
Valusalt näpistamine	1	2	3	4	5	6	7
Torgitakse pliiatsiga	1	2	3	4	5	6	7
Noritakse, et on teistest erinev	1	2	3	4	5	6	7
Rusikaga näkku löömine	1	2	3	4	5	6	7
Õpetaja narrib õpilast	1	2	3	4	5	6	7
Õrritatakse	1	2	3	4	5	6	7
Kooli vara rikkumine	1	2	3	4	5	6	7